วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก Journal of Thai Traditional & Alternative Medicine
ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๑ Vol. 6 No. 3 September-December 2008

บทความพิเศษ

การสะท้อนวิวัฒนาการการรับรู้ของมนุษย์ โดยนัยทางทัศนศิลป์และสิ่งที่มองเห็นในศิลปกรรมบำบัด

เลิศศิริร์ บวรกิตติ*

บทความนี้แปลและเรียบเรียงจากบทที่ ๑๔ "Reflection on the Evolution of Human Perception. Implications for the Understanding of the Visual Arts and of the Visual Products of Art Therapy" หน้า ๑๖๙-๑๘๓ ใน หนังสือ Art as Therapy: Collected Papers ของ Edith Kramer พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Athenaeum, Gateshead, Tyne and Wear, Great Britain พ.ศ. ๒๕๔๓. อีดิธ เครเมอร์เสนอตัวอย่างที่สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับวิวัฒนาการการรับรู้ของสัตว์และมนุษย์ตั้งแต่คลอด รวมถึงของผู้ป่วยทางจิตบนฐานการรับรู้ทางสื่อทัศนศิลป์และผลผลิตในศิลปกรรมบำบัด โดยการศึกษาพฤติกรรมวิทยาที่สัมพันธ์กับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ที่เกี่ยวเนื่องกับโครงร่างความคิดและหน้าที่ในการส่งสัญญาณและสัญลักษณ์ทางสายตาที่เชื่อมโยงกับปฏิกิริยาตอบสนองที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการทางจิตและพฤติกรรมของมนุษย์ ที่สามารถนำไปใช้ปลดปล่อยพฤติกรรมบางอย่างโดยศิลปกรรมบำบัด.

ในบทความนี้มีเนื้อหาสาระสำคัญประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการจิตวิเคราะห์กับพฤติกรรมวิทยา ซึ่งช่วยเพิ่มพูนความเข้าใจกิจกรรมทางจิตและพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิต.

โดยความเข้าใจกระบวนการจิตพลวัตเชิงศิลปะและศิลปกรรมบำบัด ทำให้เชื่อว่าขอบเขตการดำเนินชีวิตเชิงสัญลักษณ์ของมวลมนุษย์นั้นสามารถทำให้กระจ่างได้โดยพิจารณากระบวนการทางจิตที่พัฒนาในช่วงต้นวิวัฒนาการและไม่ว่าการเกิดความคิดเชิงสัญลักษณ์และมโนทัศน์อาจปรับเปลี่ยนรูปแบบกลวิธานเก็บข้อมูลแบบเก่าไปอย่างไร ความสามารถใหม่เกิดจากผลที่พัฒนาไว้ก่อนหน้าแล้ว. โดยความจริงที่ว่าวิวัฒนาการไม่สามารถตั้งต้นจากศูนย์ การเรียนรู้จากความล้มเหลวในกระบวนการพัฒนาจึงต้องรอคอยความสามารถในแนวคิดเชิงมโนทัศน์ ดังนั้นวิวัฒนาการจะขจัดความล้มเหลวและพัฒนาได้จากความสำเร็จเท่านั้น.

เมื่อวิวัฒนาการไม่สามารถย้อนกลับได้ เส้นทางจึงวกวน ดังเช่นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่กลับไปดำเนินชีวิตในทะเล ได้ปรับรูปกายให้เข้ากับสภาพพลวัตของน้ำ แต่ไม่สามารถกลับไปหายใจผ่านเหงือกหรือกลับไปใช้ระบบไหลเวียนเลือดแบบสัตว์เลือดเย็นได้อีก, อย่างดีที่สุดก็ปรับตัวให้อยู่ใต้ผิวน้ำได้นานขึ้น หรือปรับตัวพยุงการไหลเวียนเลือดให้เข้ากับสภาพแรงดันและอุณหภูมิสุดโต่งในท้องทะเล. การที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนกลับไปสู่สภาพเดิม อาจดูว่าไร้ประโยชน์และไร้ตรรกะ. แต่การปรับตัวที่ชาญฉลาด และคุณภาพจากการปรับเปลี่ยนที่ดีแทบไม่น่าเชื่อนั้นคือเอกลักษณ์โครงสร้างกายภาพและพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิต. สมบัติเหล่านี้เจริญสูงสุดในมนุษยชาติ ซึ่งเป็นวิวัฒนาการการปรับตัวที่ประสบความสำเร็จสุดยอด เช่นเดียวกันกับการประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่ไม่น่าเป็นไปได้หรือเกิด

*คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ขึ้นโดยบังเอิญ. การได้รู้จักคุ้นเคยกับต้นตอวิวัฒนาการของหน้าที่ทางจิตจึงอาจช่วยให้เข้าใจความเขลาไร้เหตุผลบางอย่างของมนุษย์ ซึ่งต้องต่อสู้ช่วงชิงกับตัวเองและเพื่อนมนุษย์.

จากการสืบค้นการรับรู้ทางการเห็นและการตอบสนองต่อการรับรู้ของสิ่งมีชีวิตชั้นต่ำ และติดตามอิทธิพลนี้ทางด้านทัศนศิลป์ทำให้ได้ข้อคิดจากบทวิจารณ์การสะท้อนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับศิลปกรรมบำบัด แต่ความเข้าใจที่ได้จากการสืบเสาะนี้ไม่หวือหวานัก ไม่เป็นความรู้ใหม่ทั้งหมด และไม่ได้เข้าไปแทนที่ความเข้าใจดั้งเดิม. อย่างไรก็ตาม แนวคิดทางพฤติกรรมวิทยาที่รวมเข้ากับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทำให้ได้ความเข้าใจกว้างขวางขึ้น.

สำหรับข้อมูลที่ว่าสัตว์ต่าง ๆ ใช้การรับรู้ให้มีชีวิตอยู่รอดอย่างไรนั้น เป็นผลงานของนักพฤติกรรมวิทยาที่ศึกษาสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ. ในบทความนี้กล่าวเน้นที่พฤติกรรมของสัตว์และมนุษย์เท่านั้น ไม่กล่าวถึงกลวิธานการรับรู้ทางสายตา.

วิธีตอบสนองการรับรู้มี ๒ แบบที่ตรงกันข้ามกัน: แบบหนึ่งเป็น*ความสามารถรับรู้และจำอาณาเขตพื้นที่และเส้นทางได้;* อีกแบบหนึ่งเป็น*ความสามารถจำประเภทวัตถุสิ่งของได้จากลักษณะที่สะดุดตา* ซึ่งความผูกพันกับอาณาเขตพื้นที่จำเพาะที่เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกับการรับรู้อาณาเขตพื้นที่ต่างจากความอยากได้สิ่งที่มีรูปทรงสัณฐานรับรู้ได้ง่าย ที่ร่วมไปกับการรับรู้ประเภท. แบบหลังนี้ได้ทำให้เกิดวิวัฒนาการระบบสัญญาณในชนิดพันธุ์สังคม และโน้มเอียงที่จะตอบสนองต่อสัญญาณที่ชัดเจนอย่างกระตือรือร้น.

การสังเกตเหล่านี้นำไปสู่แนวความคิดต่าง ๆ. *อย่างแรก* ได้แก่วิธีตอบสนองการรับรู้ ๒ แบบที่มีอิทธิพลต่อโครงสร้างศิลปะ เพื่อให้องค์ประกอบนามธรรมของศิลปกรรมสอดคล้องกับการรับรู้ประเภทต่าง ๆ ขณะที่องค์ประกอบจำเพาะแต่ละอย่างสอดคล้องกับการรับรู้อาณาเขตพื้นที่. ตัวอย่างจากงานวิจิตรศิลป์และงานของเด็กและผู้ป่วยได้ถูกนำมาอภิปรายในบริบทนี้. *อย่างที่ ๒* คือปรากฏการณ์ "วัตถุเหนือธรรมดา" ซึ่งเป็นศัพท์ที่นักพฤติกรรมวิทยาใช้กำหนดแบบหุ่นที่มีสมบัติเลิศเลอกว่าวัตถุธรรมชาติ โดยเฉพาะชนิดพันธุ์ที่ตอบสนองด้วยกลวิธานปฏิกิริยาที่ติดตัวมาแต่กำเนิด. การตอบสนองอย่างกระตือรือร้นของสัตว์ต่อวัตถุนามธรรมที่เรียบง่ายเช่นนั้นได้บดบังการตอบสนองทางอารมณ์ของมนุษย์ต่องานศิลปะ. ปรากฏการณ์นี้เสริมการสังเกตหน้าที่ของวัตถุถ่ายเปลี่ยนซึ่งเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตเชิงสัญลักษณ์ของมนุษย์.

อย่างที่ ๓ สัญชาตญาณมนุษย์รวมกลวิธานปฏิกิริยาแต่กำเนิดที่มีต่อรูปทรงสัณฐานต่าง ๆ. การตอบสนองต่อรูปทรงใบหน้า และปรากฏการณ์ "การส่งสัญญาณทางใบหน้า" เป็นประเด็นตัวอย่างจากงานวิจิตรศิลป์ และศิลปกรรมบำบัดแสดงให้ตระหนักถึงปฏิกิริยาแต่กำเนิดที่ตอบสนองต่อรูปร่างหรือสิ่งที่จัดเตรียมขึ้น ก่อพลังศิลปารมณ์ที่อาจนำไปประยุกต์ได้ในศิลปกรรมบำบัด.

ปฏิกิริยาตอบสนองการรับรู้อาณาเขตพื้นที่ และการรับรู้ประเภท

หน้าที่ของทัศนศิลป์ที่ช่วยการคงอยู่ของมนุษย์ ได้ก่อประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความกระหายที่พึงพอใจแสดงการรับรู้เป็นองค์ประกอบหนึ่ง ที่อาจเรียกว่าเป็นการเฉลิมฉลองกิจกรรมการเห็น. ถึงแม้ว่าความเข้าใจทัศนศิลป์ขึ้นอยู่กับจิตใจ แต่การรับรู้ด้านการเห็นเท่านั้นที่ช่วยให้เข้าถึงศิลปะได้. ระบบเก่าแก่ดั้งเดิมในการตีความการรับรู้ และการตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ช่วยให้แต่ละชนิดพันธุ์สามารถเคลื่อนไปภายในสภาพแวดล้อม และเจริญพันธุ์โดยหน้าที่ที่ไม่เคยมีมาก่อน. กระนั้นก็ตาม การกระทำเหล่านั้นต้องสร้างขึ้นบนระบบหน้าที่ที่กำหนดไว้แต่ต้น. วิธีการรับรู้และการตอบสนองทั้ง ๒ แบบที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงจะได้รับการพิจารณาดังต่อไปนี้.

ความทรงจำอาณาเขตพื้นที่และการจำได้

สิ่งมีชีวิตที่ตั้งใจเคลื่อนที่ เพื่อค้นหาช่องทางภายในอาณาเขตพื้นที่หนึ่งใดต้องมีความสามารถจำได้จากความทรงจำท้องที่และเส้นทาง โดยเก็บสะสมการรับรู้และนึกได้เมื่อเห็นดินแดนที่คุ้นเคยอีก. ความทรงจำเหล่านี้ต้องมีรายละเอียดและความแน่นอน. ผึ้ง, สุนัขจิ้งจอก หรือนก จะประสบความยุ่งยากถ้ามันจำรวงรัง, ถ้ำ หรือรัง สับสนกับของพวกอื่น.

ภายในหมู่ชนิดพันธุ์สังคมที่สามารถสร้างความผูกพันระหว่างกัน, ความสามารถจำได้ซึ่งแต่เดิมวิวัฒน์เพื่อที่จะจำเส้นทางและอาณาเขตพื้นที่ได้ ได้ขยายเพิ่มเติมออกไปจำปัจเจกบุคคลได้. แท้จริงแล้วนักพฤติกรรมวิทยารับรู้ความผูกพันระหว่างบุคคลว่าเป็นการขยายความผูกพันอาณาเขต

พื้นที่ โดยความรู้สึกปลอดภัยและความผาสุกภายในดินแดนที่คุ้นเคยมักเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีเพื่อนสนิทอยู่ด้วย ซึ่งเพื่อนนั้นจะได้รับการปกป้องอย่างเต็มที่เช่นเดียวกับอาณาเขตพื้นที่. นักพฤติกรรมวิทยาชื่อ *มอนิคา เมญร์ โฮลแซปเฟล* ตั้งสมญาเพื่อนคู่ใจว่าเป็น "สัตว์ประจำบ้าน" และความสามารถการจำได้ของแต่ละบุคคลเมื่อพัฒนาขึ้นแล้ว จะมีวิสัยแผ่กว้างออกไปเกินชนิดพันธุ์ เพื่อให้ความผูกพันระหว่างสัตว์เลี้ยงหลากชนิดและกับผู้เลี้ยงเป็นไปได้.

ความสามารถเก็บความทรงจำและกระตุ้นให้จำอาณาเขตพื้นที่และเส้นทางได้ เป็นวิสัยเก่าแก่เช่นเดียวกับการเคลื่อนสู่จุดหมาย; การจำบุคคลได้เพิ่งเกิดขึ้นไม่นาน. นกสังคม, สุนัขป่า, สุนัขบ้าน และอื่น ๆ มีความทรงจำเหล่านั้นคงอยู่ได้ตลอดชีวิต และโดยกาลเวลาความทรงจำเหล่านั้นอาจแฝงอยู่ชั่วนิรันดร พร้อมที่จะกลับมามีบทบาทอีกเมื่อพบบุคคลหรืออาณาเขตพื้นที่ที่คุ้นตาอีก.

เหตุการณ์นั้นอาจเป็นเพียงสถานการณ์ที่ความทรงจำมีอยู่ในชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิตที่ต่ำกว่าเท่านั้น. การนึกออกถึงประสบการณ์อดีตเป็นเพียงการบริหารทางจิตที่มีผลต่อการอยู่รอดเพียงน้อยนิด ก่อนที่ความสามารถสะท้อนกลับได้วิวัฒน์ขึ้น จึงอนุมานได้ว่าการนึกออกได้โดยตั้งใจและความคิดเชิงมโนทัศน์ได้วิวัฒน์ขึ้นพร้อมกัน. อย่างไรก็ตาม การไร้ความสามารถกระตุ้นความทรงจำถึงสิ่งหนึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้น ๆ ไม่ทุกข์ใจจากการขาดสิ่งสำคัญอื่น. ในหมู่สัตว์คู่เดียวตัวเดียว เช่น ห่าน จะเกิดความเครียดรุนแรงเมื่อสูญเสียคู่ของมัน เช่นเดียวกับการโหยหาบุคคลที่สูญหาย. ความทรมานใจนี้อาจรุนแรงมาก เพราะว่าการสาบสูญนั้นสัมบูรณ์และการปลอบใจด้วยความทรงจำไม่เกิดผล.

แม้ในมนุษย์เอง การฟื้นความทรงจำที่ไร้เบาะแสก็ยังเป็นเรื่องยากกว่าความทรงจำที่เข้าคู่กับสิ่งที่เคยรับรู้ เช่น การจำชื่อที่ลืมไปแล้วพบได้ในหนังสือรายชื่อ. ความทรงจำที่ฟื้นกลับมาได้อย่างเลือนรางนี้มักเป็นเหตุการณ์อดีตที่สะเทือนอารมณ์ ซึ่งสามารถรื้อออกมาได้ภายใต้ภาวการณ์พิเศษ เช่น การสะกดจิต, การทดลองกระตุ้นสมอง, และโดยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีพยาธิสภาพสมองจากโรคหลอดเลือดสมองและการบาดเจ็บต่าง ๆ.

สิ่งกีดขวางต่อประสบการณ์อดีตอาจเป็นสิ่งประเสริฐหากว่าแต่ละความทรงจำได้ผันเข้าสู่ชีวิตประจำวันในระดับรุนแรงดั้งเดิม ก็อาจทนไม่ได้. แต่เพื่อให้เกิดประโยชน์จากประสบการณ์ที่เด่นชัด จึงสงวนไว้สำหรับสถานการณ์ที่เตรียมพร้อมและพิทักษ์ไว้อย่างดี เช่น การเข้าถึงศิลปะหรือศาสนา.

ในเมื่อการดำเนินชีวิตสัตว์ใดๆขึ้นอยู่กับวิสัยสามารถเคลื่อนไปภายในอาณาเขตพื้นที่ของตน การรับรู้สิ่งจำเพาะต่างๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญ. การผูกพันอาณาเขตพื้นที่และเส้นทางต่างๆ เข้ากับความทรงจำ, การสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น, การจำสิ่งที่เคยพบเห็นได้ ประกอบกันเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ยากยิ่ง. ในกลุ่มชนิดพันธุ์สังคมที่สามารถสร้างความผูกพันระหว่างปัจเจกเช่นนั้น ต้องมีการจดจำเอกลักษณ์จำเพาะ ขยายออกไปถึงการจำสมาชิกในสังคมได้ซึ่งจำเป็นสำหรับการอยู่รอดของสัตว์ในระดับชั้นสังคมเคียงคู่ไปกับความทรงจำอาณาเขตพื้นที่และเส้นทางต่างๆ. การจำได้ทั้งอาณาเขตพื้นที่และตัวตนเป็นการแสดง "การรับรู้พื้นที่".

การรับรู้ประเภทโดยกลวิธานปฏิกิริยาแต่กำเนิด

สิ่งมีชีวิตต้องสนองตอบไม่เพียงต่ออาณาเขตพื้นที่และปัจเจก แต่ต้องสนองตอบองค์ประกอบนับไม่ถ้วนในสภาพแวดล้อมประเภทต่างๆ ด้วย เช่น อาหาร, เพื่อนคู่ใจ, คู่แข่ง, ศัตรู, หรือสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง. สิ่งมีชีวิตไม่เพียงแต่อาศัยการเรียนรู้ที่จะจำสิ่งเหล่านั้น หรือสามารถตอบสนองจากการลองและความผิดพลาด การจำได้และการตอบสนองต้องรวดเร็วและไม่ผิดพลาด. สัตว์ไม่ได้อาศัยความทรงจำเฉพาะตัวแต่อาศัยความทรงจำชนิดพันธุ์ที่กรองผ่านรุ่นแล้วรุ่นเล่านับไม่ถ้วน แล้วเหลือไว้เฉพาะลักษณะสำคัญๆ เท่านั้น.

การทดลองกับหุ่นได้สอนให้รู้ว่า ในการจำได้ต้องอาศัยระบบการรับรู้ที่สามารถคัดกรองอุบัติการณ์บังเอิญและตอบสนองต่อคุณภาพเหล่านั้นอย่างประหยัดที่สุด ตัวอย่างเช่นนกน้อยซึ่งเป็นเหยื่อของเหยี่ยว จะตอบสนองต่อวัตถุลักษณะคล้ายปีกกว้างใหญ่ คอสั้นว่าเป็นศัตรู โดยจะโผเข้าที่กำบังในทันควัน. หุ่นกระดาษแข็งที่ถือไว้เหนือนกน้อยจะทำให้เกิดการตอบสนองเช่นต่อนกอินทรีหรือนกแร้ง. รูปร่างรูปทรงที่ยิ่งเรียบง่ายและชัดเจนมากเท่าใด การตอบสนองยิ่งเกิดขึ้นได้ทันทีทันควันมากขึ้น ทั้งการรับรู้และการตอบสนองดูเป็นสัญชาตญาณ. การหาที่กำบัง นกต้องอาศัยการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมอย่างฉับพลัน. การปรับตัวทำนองเดียวกันนี้พบเห็น

ได้ในพฤติกรรมเชิงสัญชาตญาณทั้งหลายทั้งปวง.

ความสามารถมองระบุเอกลักษณ์ประเภทหนึ่งใดอย่างง่ายๆ ไม่ผิดพลาด ได้พัฒนาขึ้นอย่างดีเมื่อสิ่งมีชีวิตนั้นมีโอกาสจำกัดที่จะปฏิบัติหน้าที่สำคัญอย่างใดอย่างหนึ่ง. นักพฤติกรรมวิทยาได้ยกตัวอย่างตัวหมัดตัวเมียเมื่อตั้งท้องจำต้องดูดกินเลือดสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น กระรอก, สุนัข หรือมนุษย์ตกเป็นเหยื่อของมันเนื่องจากสิ่งชักจูง ๒ อย่าง ได้แก่ กลิ่นกรดเนยในเหงื่อ และอุณหภูมิร่างกายในช่วง ๙๖-๙๘ องศาฟาเรนไฮต์. วิวัฒนาการได้ประสาทอวัยวะให้ตัวหมัดตอบสนองการรับรู้อย่างรวดเร็วและทันการ.

ขณะที่การจำประเภทได้มักติดตัวมาแต่กำเนิด แต่ก็สามารถแสวงหาได้ในภายหลังเช่นกัน. ตัวอย่างเช่นการเรียนรู้เร็วและไม่เคยลืมในหมู่นกชนิดต่างๆ หลังออกจากไข่ไม่นาน วัตถุขนาดใหญ่ใดๆ ที่เคลื่อนไหวจะถูกฝังใจว่าเป็นพ่อแม่ของมันและถูกติดตามด้วยนกตัวน้อย. ในหมู่สิ่งมีชีวิตหลายชนิดพันธุ์แต่ละตัวนั้น ไม่เพียงเรียนรู้ยอมรับพ่อแม่เท่านั้น แต่ต้องเรียนรู้ถึงชนิดพันธุ์ที่จะเป็นคู่ครอง ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวมักไม่เปลี่ยน เกือบร้อยทั้งร้อยไม่เปลี่ยนแปลง เพราะไม่น่าจะมีใครอื่นนอกเหนือจากพ่อแม่ที่อยู่ในรัง? คนเลี้ยงนกใช้ประโยชน์จากกลวิธานฝังใจนี้ ช่วยการฟักตัวและการเลี้ยงดู. ดังตัวอย่างที่ไข่เป็ดถูกนำไปให้แม่ไก่ฟัก เพราะว่าพ่อแม่เป็ดชอบนำลูกน้อยของพวกมันท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ทำให้ยากที่จะพบได้ ขณะที่แม่ไก่จะอยู่ภายในสนามบ้าน.

ยังมีขอบเขตกว้างขวางที่แยกเอกลักษณ์ชนิดพันธุ์ใดๆ ได้ ดังตัวอย่างที่*คอนราด ลอเรนซ์* เล่าเรื่องนกขี้ขโมยตัวหนึ่งที่เขาเลี้ยงมากับมือได้ฝังใจความเป็นพ่อแม่ลงที่เขา แต่เมื่อนกเติบโตพร้อมมีเพศสัมพันธ์กลับไม่หลงรักชายมีเคราอย่าง*ลอเรนซ์* กลับไปสนใจสาวใช้ในครัว. มันเกี้ยวพาราศีเธออย่างหมกมุ่นและติดตามไปอยู่กับเธอที่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งตลอดฤดูผสมพันธุ์. แม้นกน้อยที่เรียนรู้จำพ่อแม่ของมันว่าคือ*คอนราด ลอเรนซ์* ผู้เดียวที่มันเฝ้าติดตามเป็นชนิดพันธุ์มนุษย์ ต่อมาจึงพยายามจับคู่กับมนุษย์หญิงเมื่อมันเติบโตเต็มวัย แสดงว่าลักษณะ “มนุษย์” ได้ถูกคัดเลือกอย่างไม่ผิดพลาด. วิสัยสามารถเหนือความคาดหมายที่ค้นพบเอกลักษณ์ชนิดประเภทอาจสังเกตได้นอกกระบวนการฝังใจเมื่อเรียนรู้การจำประเภทได้. อย่างไรก็ดี การทำหน้าที่นี้ต้องการพลังมากสำหรับความสามารถที่จะค้นหาเอกลักษณ์จากรูปลักษณ์จำนวนมากที่ทำให้ไขว้เขวได้นั้น ความพึงใจต่อรูปทรงสัณฐานที่ชัดเจนแยกแยะได้ง่ายที่ช่วยให้จำได้.

วัตถุเหนือธรรมดา

นักธรรมชาติวิทยาอ้างว่าความมีใจชอบแต่กำเนิดต่อสัญญาณที่ชัดเรียบง่ายและให้การตอบสนองอย่างรุนแรงฉับพลันต่อหุ่นที่แสดงลักษณะด้านเห็นชัดของวัตถุอาจเป็นปฏิกิริยาแต่กำเนิดซึ่งคงอยู่. ดังนั้นพวกเขาจึงสามารถกำหนดองค์ประกอบที่จำเป็นโดยกระบวนการคัดออก. นักพฤติกรรมวิทยาได้เรียกหุ่นนั้นว่า “วัตถุเหนือธรรมดา”. วิวัฒนาการของสัญญาณและการตอบสนองต่อสัญญาณในชนิดพันธุ์สังคมสร้างขึ้นบนปรากฏการณ์อย่างเดียวกัน: สัญญาณที่เห็น, ได้ยิน, ได้กลิ่น และออกท่าทางชัดเจนผิดธรรมดา ซึ่งเกิดโดยบังเอิญน้อยมากในธรรมชาติ เป็นสิ่งที่พร้อมที่จะต่อเข้ากับการตอบสนองโดยสัญชาตญาณ.

ดังเช่นภาวะกาฝากหาประโยชน์จากพฤติกรรมแบบเดียวกันโดยการทำปริมาณให้ลงตัวต่อสัญญาณเหนือธรรมชาติ, เช่นทำให้ขนาดใหญ่กว่า ชัดกว่า และดึงดูดใจกว่าชนิดพันธุ์ผู้เหย้า. กลวิธีของนกกาเหว่าฝากลูกเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในเรื่องนี้ จากพฤติกรรมการให้อาหารของแม่นกที่ถูกกระตุ้นโดยปากที่อ้ากว้างของลูก ในกรณีนี้ ลูกนกกาเหว่ามีจะงอยปากที่ใหญ่และมีสีสัน เมื่ออ้าปากจึงเร่งเร้าให้พ่อแม่นกกระตือรือร้นป้อนอาหารให้มันมากกว่าป้อนให้เหล่าลูกๆ ของมันเอง. ความเย้ายวนที่เหนือธรรมดาที่คล้ายคลึงกันนี้ได้พัฒนาขึ้นได้เมื่อสิ่งมีชีวิตอื่นบุกนิคมมดเข้าแทนที่นางพญามด โดยขับสิ่งที่หวานกว่าสิ่งผลิตโดยนางพญามด. *ลอเรนซ์*บรรยายถึงนกในเขตอุตสาหกรรมที่ปรกติสร้างรังด้วยก้านกิ่งไม้ ได้รับการจูงใจให้ใช้เศษลวดแทน เพราะสร้างง่ายกว่าด้วยวัตถุที่แข็งแรงและเป็นแนวตรงกว่าก้านกิ่งไม้ ทำให้มันกระตือรือร้นนำไปใช้ แต่ก็ได้รังที่เย็นยะเยือกในฤดูหนาว.

เป็นเรื่องปรกติที่วัตถุเหนือธรรมดาทั้งหลายมีพลังเย้ายวนกระตุ้นเร่งกิจกรรมที่ตื่นใจ หันเหให้สัตว์เปลี่ยนการตอบสนองจากพฤติกรรมปรกติ นำมันไปสู่ทางตัน. *ลอเรนซ์*อธิบายถึงความหิวกระหายที่ไม่รู้จักพอที่กระตุ้นโดยวัตถุเหนือธรรมดาเช่นสมบัติความชั่วร้ายหรือการเสพติด.

นักธรรมชาติวิทยาทำการเปรียบเทียบผลงานศิลปะกับวัตถุเหนือธรรมดา หรือกับรูปทรงสัณฐานกึ่งเหนือธรรมดา

ของกาฝาก พบว่าความเหมือนกันของทั้งสองสิ่งคือพลังกระตุ้นอารมณ์และความกระหาย; ทั้งผลงานศิลปะหรือวัตถุเหนือธรรมดาไม่สามารถนำไปสู่ลำดับขั้นของพฤติกรรมที่วัตถุเหนือธรรมดาโดยวัตถุธรรมดาอาจทำให้คงอยู่ในความทรงจำตลอดไป เช่น การจับคู่, การเลี้ยงลูก, หรือการกินอาหารที่เหมาะ. อย่างไรก็ตาม การเพิ่มลักษณะของวัตถุเหนือธรรมดาอย่างง่ายๆ จะเปรียบได้กับงานโฆษณาหรือการแสดงภาพเปลือยมากกว่าที่จะเปรียบกับงานศิลปะที่ซับซ้อน. ในภาพเปลือย ภาพสตรีที่ลักษณะเพศ เช่นนมและตะโพกถูกแต่งให้ดูเกินจริงนั้น หากว่าสตรีเช่นในภาพมีจริง เธอก็จะก่อความรังเกียจมากกว่าความต้องการ. อย่างไรก็ดี สำหรับบุคคลบางคน รูปทรงที่เกินจริงอาจทำหน้าที่วัตถุเหนือธรรมดาช่วยกระตุ้นการตอบสนอง.

คุณภาพที่แต่งเติมขึ้นนี้ได้แยกแยะงานภาพเปลือยออกจากศิลปะ. ศิลปะมอบประสบการณ์ชนิดที่ส่วนมากสร้างความประทับใจให้สังคม โดยเฉพาะที่เกิดขึ้นเมื่อศิลปะเชิดชูความเชื่อทางศาสนา, สร้างพิธีกรรมอัศจรรย์, หรือการสรรเสริญเยินยอและสนับสนุนวัฒนธรรมหรือโครงสร้างพลังอำนาจ. อีกด้านหนึ่ง ความซับซ้อนของมนุษย์และนิสัยชอบทำให้เกิดการลุกฮือและการเปลี่ยนแปลงในสังคมอาจก่อสถานการณ์ที่รูปแบบศิลปะบางอย่างกลายเป็นสัญลักษณ์ของการลุกฮือทางสังคม ดังเช่นการกระตุ้นความขุ่นเคืองทางศาสนาโดยลัทธิภาพประทับใจและสร้างความรู้สึกรุนแรงเข้าทำลายภาพนักบวชโดยผู้ศรัทธาโปรเทสแตนส์.

งานศิลปะดูเหมือนจะมีส่วนของลักษณะวัตถุเหนือธรรมดา ทั้งๆ ที่ไม่ถูกต้องจากความสัมพันธ์กับสัญญาณผลิตของชนิดพันธุ์สังคม ในฐานะเป็นองค์ประกอบที่ผสมผสานในเนื้อโครงสร้างสังคม เช่นที่เหมือนกับสัญญาณทางสังคม, เหล่ากาฝากปลอมแปลง, หุ่นเหนือธรรมดา เป็นความชัดเจนทางนามธรรมและการชักชวนที่ทรงพลัง.

ที่น่าสนใจเป็นพิเศษในการค้นหา ได้แก่กรณีที่สัญญาณเป็นส่วนของกลวิธานผูกพันในชนิดพันธุ์สังคมชั้นสูงกว่า ที่การรับรู้อาณาเขตพื้นที่และการรับรู้ประเภทเข้ามาเกี่ยวพันกัน ดังกรณีการทักทายในฝูงห่าน ที่รับทั้งหน้าที่ยับยั้งพฤติกรรมก้าวร้าวและสร้างความสัมพันธ์ให้อยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นกลยุทธ์ของสัณชาตญาณ; เมื่อเผชิญหน้ากันจะชี้จะงอยปากออกจากแนวปะทะตรงๆ (ซึ่งเป็นสัญญาณความเป็นศัตรู) แต่ก็ไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อจะงอยปากได้ถูกหันกลับไปยังศัตรูตัวจริงหรือตัวสมมุติที่อยู่ข้างเพื่อนคู่ใจ ทั้งนี้เพราะว่ามันมีทัศนพิสัยกว้างมองเห็นคู่เคียงของตนอยู่ภายในสนามสายตาเสมอ. หลังจากชัยชนะ ผู้เป็นคู่จะแสดงพิธีแห่งชัยชนะอย่างแข็งขัน. อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมนี้อาจแสดงระหว่างคู่ที่ผูกพันกันแล้วเท่านั้น เนื่องจากพิธีกรรมและความผูกพันเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งการเกิดขึ้นซ้ำๆ เป็นสิ่งเอื้อความผาสุกของแต่ละคู่. พฤติกรรมทักทายแสดงนัยของการสนธิกลวิธานปฏิกิริยาแต่กำเนิดต่อการรับรู้สัญญาณ เข้ากับความจำอาณาเขตพื้นที่ที่ฝังใจอยู่กับการจำคู่ได้.

สัญญาณ, สัญลักษณ์และการนึกได้

การส่งสัญญาณในชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิตชั้นสูงนั้นเป็นฐานวางของการคิดสร้างสัญลักษณ์. สัญญาณนามธรรมรูปแบบที่เรียบง่ายเป็นลางร้ายแก่สัญลักษณ์. อย่างไรก็ดีสัญลักษณ์มีหลายความหมาย ไม่เหมือนสัญญาณที่ก่อการตอบสนองจำเพาะ, ในขณะที่สัญลักษณ์เปิดโอกาสให้กับความรู้สึกและความคิด. ภาวะยืดหยุ่นเช่นนั้นอาจเป็นไปไม่ได้หากปราศจากความสามารถนึกออกได้และจิตภวังค์ที่ประกอบด้วยอดีต, ปัจจุบัน และอนาคต. อย่างไรก็ดี สภาพการณ์นี้ดูเหมือนว่าอยู่เหนือสภาพจิตของชนิดพันธุ์ที่ไม่ใช่มนุษย์ ถึงแม้เป็นที่ยอมรับกันว่าลิง คน ปลาโลมาและช้างต่างดูเหมือนว่าได้รับประสิทธิ์ประสาทความสามารถคิดถึงวัตถุสิ่งของนอกเหนือสถานที่อยู่และคิดเกี่ยวกับประสบการณ์อดีต.

การรวมกลวิธาน ๒ อย่างเข้าด้วยกันช่วยให้ความสามารถสร้างสัญลักษณ์: ทางด้านหนึ่งเป็นความสามารถของอวัยวะการรับรู้ที่ปรับลดลักษณะที่โดดเด่นออกจากความหลากหลายที่เกิดโดยบังเอิญจำนวนมากมาย. อีกด้านหนึ่งเป็นความสามารถสำหรับการจำได้ของแต่ละบุคคลและความผูกพันระหว่างสมาชิกในชนิดพันธุ์เดียวกัน. เหตุการณ์นี้ในทางกลับกันได้ก่อความรู้สึกเพลิดเพลินในการมีคู่เคียง และความทุกข์กับความโศกเศร้าที่สูญเสียคู่ไป. การมีคู่อยู่ด้วยจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับความผาสุกของสิ่งมีชีวิต สำหรับแต่ละระดับสถานภาพในชนชั้นสังคม. ความต้องการและความรู้สึกเหล่านี้ได้สร้างความกดดันต่อการพัฒนาความสามารถสำหรับการนึกได้ ซึ่งเป็นความสามารถที่ช่วยการค้นหาและบำบัดทุกข์ได้ง่ายขึ้น. แต่ไม่มีความสามารถเช่นนั้นปรากฏในชนิดพันธุ์ใดๆ นอกจากมนุษย์หรือลิงคนที่พอเป็นไปได้ ซึ่งน่าจะเป็นเพราะ

มีความสามารถทางจิตใจไม่เจริญพอ. เกี่ยวกับการเรียนรู้การเปลี่ยนถ่ายสัญญาณไปเป็นสัญลักษณ์, จากการ**จำได้**ไปเป็น**การนึกได้** ต้องไปศึกษาทารกมนุษย์.

ยิ้มสังคม

ได้มีการศึกษากัมมันตภาพจิตประสาทแต่กำเนิดของทารกเพิ่มขึ้น และได้พบว่าทารกแรกคลอดไม่ใช่ผู้รับการกระตุ้นอนุโลม แต่มีกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นชีวิต. สัญชาตญาณของทารกในการแสวงหาหัวนมแม่และเริ่มการดูดนมทันทีเมื่อพบ. การรับรู้จากการจับต้องเป็นตัวกระตุ้นหลักสำหรับผู้กระหายหิว ซึ่งเข้าใจได้ว่าต่อมาการรับรู้ทางการเห็นได้ช่วยปลุกสัญชาตญาณความต้องการการดูแลเช่นกัน. สัญลักษณ์แห่งตัวตนเป็นสัญลักษณ์สากลที่วิเศษสุดทำให้ระลึกได้ถึงรูปร่างเต้านม.

ปฏิกิริยาของทารกที่มีมาแต่กำเนิดส่วนใหญ่ไม่สามารถสืบหาได้โดยการทดลองกับวัตถุเหนือธรรมดา. การตอบสนองแต่กำเนิดและจากการเรียนรู้เกี่ยวพันกันมากจนแก้ไม่ได้. Eibl Eibesfeldt ใน พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้แยกองค์ประกอบแต่กำเนิดของพฤติกรรมมนุษย์ โดยการศึกษากระสวนพฤติกรรมที่เหมือนกันที่อยู่ในวัฒนธรรมหลากหลาย. "ยิ้มสังคม" ของทารกเป็นกลวิธานปฏิกิริยาแต่กำเนิดอย่างหนึ่งที่บันทึกไว้จากการใช้หุ่น. ประมาณในช่วงเดือนที่ ๓ - ๖ หลังคลอด ทารกมีแนวโน้มที่จะยิ้มให้กับทุกๆ ใบหน้าที่โน้มเข้าหา. จริงๆ แล้ว ยิ้มที่แจ่มใสเช่นนั้นก็กระตุ้นได้โดยหุ่นกระดาษแข็งทรงรีที่มีจุดคล้ายดวงตาตั้งแต่ ๒ จุดขึ้นไป เมื่อนำมาผงกเหนือใบหน้าทารก โดยพบว่าจำนวนจุดยิ่งมากจะเพิ่มการดึงดูดเหนือธรรมดา; การตอบสนองที่แรงที่สุดเกิดขึ้นเมื่อให้เด็กทารกมองจุด ๖ จุด จึงอนุมานว่าศักยภาพการดึงดูดของสัญลักษณ์แห่งตัวตนเกิดจากความกลมกลึงของเต้านมแม่และลักษณะกลมเลียนแบบใบหน้าของโครงสร้างความคิด.

ช่วงเวลาของการตอบสนองที่แยกไม่ออกระหว่างเดือนที่ ๓ และเดือนที่ ๖ หลังคลอดนั้นได้ตามต่อมาด้วยการแยกแยะของทารกเมื่อจำใบหน้าของแม่ได้และจารึกไว้ในโครงความคิด ใบหน้าแม่จึงเป็นที่ต้องการมากกว่าอื่นใด. แต่การตอบสนองต่อรูปทรงสัณฐานเหนือธรรมดายังคงเกิดขึ้นได้ ดังตัวอย่างความชื่นชอบกับแว่นตาหรือวัตถุที่เปล่งประกายที่สัมพันธ์กับการตอบสนองของทารกต่อดวงตาของแม่ซึ่งเป็นจุดสว่างไสวที่สุดที่ทารกเห็นบนตัวแม่ ซึ่งมาก่อนเครื่องประดับเพชรพลอยหรือแว่นตา. สิ่งที่เคลื่อนไหวได้, ตุ๊กตาและของเล่นอื่นๆ ที่มีรูปทรงเกี่ยวกับวัตถุเหนือธรรมดายังคงเสน่ห์ตรึงใจไว้ตลอดวัยเด็กและต่อไปจากนั้น.

ความหลงไหลของทารกต่อโครงใบหน้า ต่อมาก็ขยายสู่ความหลงไหลต่อการแสดงออกทางใบหน้า. เมื่อทารกค่อยๆ รู้จักแม่ได้ จะมีการหยอกล้อกับการสบตาและหลบสายตา ซึ่งเป็นการหยอกล้อที่สะท้อนการแสดงออกอย่างยินดีปรีดาไม่สิ้นสุด. มีหลักฐานที่ทำให้เชื่อว่าความสามารถก่อการแสดงออกหรือที่สนองตอบ และการถอดความหมายสิ่งต่างๆ เหล่านั้นติดตัวมาแต่กำเนิด, เพียงต้องการการกระตุ้นจากพ่อแม่ทำให้เกิดขึ้น พอๆ กับการที่ต้องสังเกตว่าสัญญาณตอบสนองนั้นอยู่ในองค์ประกอบที่เคลื่อนไหวบนใบหน้า: ดวงตา, คิ้ว และปาก. ส่วนสิ่งที่อยู่บนศีรษะ เช่น หมวกสีเข้ม หรือเครื่องประดับสีต่างๆ จะสร้างความหลงไหลหรือความหวาดกลัวได้อย่างง่ายดาย.

การแสดงออกทางสีหน้าบ่งบอกอารมณ์ได้ชัดเจนโดยไม่ต้องสงสัย. อารมณ์ของมารดามีอิทธิพลต่อความผาสุขของทารกเป็นเรื่องที่ทราบกันดี. หน้ากากคนยุคป่าเถื่อนที่มีลักษณะใบหน้าแสดงออกเกินจริงอย่างมากนั้นเกี่ยวข้องกับวัตถุเหนือธรรมดาหรือไม่ จะต้องพิจารณากันต่อไป.

ศิลปะและวัตถุถ่ายเปลี่ยน

ความหลงไหลตั้งต้นกับความพอใจที่แสดงออกบนใบหน้าคนใดนั้นไม่คงอยู่อย่างแจ่มชัดตลอดไปได้. ความรักชอบแม่นั้นเพาะตัวอยู่ประมาณ ๘ เดือน ด้วยแนวโน้มตอบสนองในทางลบ ถึงขั้นมีการตอบสนองอย่างขยาดๆ เมื่อผิดหวังที่เห็นใบหน้าของคนแปลกหน้าแทนที่จะเป็นใบหน้าของแม่ตามที่คาดหวัง. โชคดีเมื่อการโหยหาแม่รุนแรงขึ้น ทำให้ได้พบวิธีที่ทำให้ทนได้ในช่วงที่แม่ไม่อยู่ โดยราวๆ อายุ ๕ เดือน ทารกจะ "ประดิษฐ์" วัตถุถ่ายเปลี่ยน หรือปรากฏการณ์ถ่ายเปลี่ยนบางอย่าง ทำให้ธำรงความผูกพันกับแม่ที่ไม่อยู่ได้. *วินนิคอตต์* ในพ.ศ. ๒๕๐๘ ให้ลักษณะปรากฏการณ์นี้ว่าเป็น "ภาวะลวงตาที่ไม่รุนแรง" เป็นช่องว่างระหว่างโลกภายในกับความจริงเชิงวัตถุ ซึ่งช่วยขยายและโอบอุ้มอาณาจักรแห่งมนุษยชาติไว้ ซึ่งรวมโลกวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์ไว้ทั้งหมด. ดังนั้น ปรากฏการณ์*วัตถุถ่ายเปลี่ยน*อาจเป็นพื้นฐานสำหรับความเข้าใจศิลปะโดยรวม. วัตถุถ่ายเปลี่ยนและผลงานศิลปะทำหน้าที่

เสมือนสะพานเชื่อมระหว่างโลกภายในกับภายนอกที่มีความเหมือนกันที่คุณภาพของ*ภาวะลวงตาไม่รุนแรง*. อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าไม่มีพัฒนาการโดยตรงจาก*วัตถุถ่ายเปลี่ยน*ไปสู่*ศิลปะ* เนื่องจากองค์ประกอบที่สำคัญ ๒ อย่างหายไป. สิ่งแรกคือองค์ประกอบของสัณฐาน. โดยที่*วัตถุถ่ายเปลี่ยน*เป็นสิ่งที่พบเห็นได้ และมีลักษณะยั่วใจ. ทารกไม่ได้พยายามเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนให้รูปร่างหน้าตาดีขึ้นเพื่อเรียกร้องความสนใจของแม่. องค์ประกอบที่ ๒ ของการทำให้เกิดสัญลักษณ์ได้สูญหายไป. *วัตถุถ่ายเปลี่ยน*ไม่มีนัยที่หลากหลายที่เป็นลักษณะสัญลักษณ์. ทารกยังคงเชื่อมโยงกับคนสำคัญเพียงคนเดียว แม้ว่ามีอารมณ์ความรู้สึกมากมายที่ปลดปล่อยลงไปให้.

มนุษย์ก็เช่นกันไม่สามารถทำให้การประสานทางอารมณ์ผ่านวัตถุถ่ายเปลี่ยนเสมอกันกับการนึกได้ตามตั้งใจ. พลังการปลอบโยนยังคงยึดติดอยู่กับลักษณะกายภาพของวัตถุสำคัญทั้งหมด และทารกเกิดอารมณ์เสียเมื่อวัตถุนั้นสูญหายไปหรือถูกระงับไว้. อย่างไรก็ตาม เมื่อนึกได้ครั้งหนึ่งแล้ว *วัตถุถ่ายเปลี่ยน* ก็ช่วยชดเชยความพร่องหาย. ของที่ระลึกต่างๆ เช่น แหวน, จี้ห้อยคอ, รูปถ่าย เป็นสิ่งช่วยจำสำหรับผู้ใหญ่.

ตำแหน่งสื่อกลางของ*วัตถุถ่ายเปลี่ยน*พบได้ในสัตว์เช่นกัน ดังเช่นสุนัขที่ถูกนำไปปล่อยไว้ในสถานที่ไม่คุ้นเคย มันจะคอยการกลับมาของเจ้าของอย่างอดทนและจะมากขึ้นหากมีข้าวของที่มีกลิ่นตัวของเจ้านายอยู่กับมันด้วย. นั่นคือสุนัขให้ความสำคัญต่อสิ่งที่ประดุจ*วัตถุถ่ายเปลี่ยน*ซึ่งช่วยประโลมใจและทำให้มันพร้อมที่จะปกป้องอย่างหวงแหน; หน้าที่ของมันคล้ายๆ กับเป็นอาณาเขตพื้นที่ที่เคลื่อนที่ได้. *เลย์เฮาเส้น*บรรยายเกี่ยวกับลูกบอลยางของแมวป่าจับปลา ที่พรุนเหมือนตะแกรงจนมีรูปร่างเกือบดูไม่ออก และไม่สามารถนำมาทำความสะอาดให้คืนสภาพได้ เหมือนกันกับวัตถุถ่ายเปลี่ยนของเด็กบางคน. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมภายใต้กรณีแวดล้อมบางอย่าง จะเพิ่มคุณค่าทางอาณาเขตพื้นที่ไปสู่สิ่งที่พกพาได้; เหตุการณ์นี้ไม่เป็นเฉพาะกับมนุษย์เท่านั้น.

ตำแหน่งสื่อกลางของ*วัตถุถ่ายเปลี่ยน*เทียบได้กับเวลาเกิดนั่นคือการเจริญในครรภ์ช่วงเดือนที่ ๕ ก่อนที่จะเป็นรูปร่างถาวรและก่อนเกิดการระลึกได้ทางจิตใจ. ภายในขวบปีแรก การรับรู้ประเภทแสดงออกการตอบสนองโดยการยิ้มของทารก และโดยปรากฏการณ์กระจกเงา; ได้มีการรับรู้อาณาเขตพื้นที่ฝังใจในการจำแม่และบุคคลสำคัญอื่นได้ และมีความดีใจที่เห็นพวกเขาเช่นเดียวกับความเศร้าโศกเมื่อไม่เห็น. การประดิษฐ์*วัตถุถ่ายเปลี่ยน*และปรากฏการณ์เกิดขึ้นได้เช่นกัน. องค์ประกอบที่เด่นชัดของการทำหน้าที่ทางจิตเหล่านี้พร้อมที่จะเผชิญกับคลื่นการเปลี่ยนแปลงที่จะก้าวไปสู่การดำเนินชีวิตเชิงสัญลักษณ์ต่อไป. ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทางทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นสิ่งส่งเสริมมากกว่าการตรวจพบสิ่งขัดแย้งทางพฤติกรรมวิทยาและการศึกษาทารกมนุษย์.

แผนและปัจเจกบุคคลในทัศนศิลป์

การเกิดสัญลักษณ์ขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำให้เป็นนามธรรมมากกว่ากับการระลึกทางอารมณ์ถึงสิ่งจำเพาะหนึ่งใด. การทำให้เป็นนามธรรมและเป็นแบบทั่วไปมีความโดดเด่นเหนือขอบเขตแห่งความคิดเชิงตรรกะ. สมดุลระหว่างนามธรรมและสิ่งจำเพาะนั้นกระจายเท่าๆ กันในศิลปะไม่เหมือนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งการสังเกตสิ่งจำเพาะมีพื้นฐานทฤษฎีที่รับรองแล้ว นำไปสู่การยอมรับในหลักการทั่วไป, แต่ศิลปะได้ย่อแนวคิดกว้างๆ ลงสู่การสร้างสรรที่เจาะจง โดยแต่ละขั้นตอนได้ตัดทอนขั้นตอนในอนาคตลง จนกระทั่งได้ผลที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงและเปลี่ยนแปลงได้อีกแล้ว.

ในงานศิลปะใดๆ ก็ตาม ลำดับหลักการเชิงนามธรรมคือ แผนลีลาที่เป็นเสมือนแกนหลักและโครงสร้าง. ปัจเจกลักษณะต่างๆ ถูกบันทึกลงไปในแผนทำให้มีชีวิตชีวาและความสนใจ. สภาพคู่เช่นนี้พบในทุกศิลปะ ถึงแม้ว่าสัดส่วนระหว่างกันอาจแตกต่างกันมาก. ดังตัวอย่างในภาพเขียนผนังถ้ำของคนป่าก่อนประวัติศาสตร์ในยุโรป มีรูปสัตว์แสดงเขา งา หรือลักษณะเฉพาะสกุลชัดเจน, ท่วงท่าและชะตากรรมของสัตว์แต่ละชนิดถูกแสดงไว้อย่างถูกต้อง ซึ่งแสดงถึงพลังการสังเกตและความชำชองทางศิลปะ. องค์ประกอบของแผนและปัจเจกได้ผสมผสานกันอย่างงดงาม แต่ในภาพมนุษย์นั้นมักแสดงไม่สมบุคลิกและเป็นเพียงแผนทางความคิด. เหตุผลในการแบ่งแยกนี้ยังไม่มีคำอธิบาย. ผู้เขียนอนุมานว่ามีสาเหตุเชื่อมโยงกับคุณค่าทางวัฒนธรรมบางอย่าง และศิลปินถ้ำชั้นเยี่ยมเหล่านั้นมีความสามารถเสมอกันในการแสดงความเป็นตัวตนของมนุษย์เช่นเดียวกับของสัตว์. โดยแท้จริงแล้ว อาจสรุปได้ว่าศิลปินของทุกวัฒนธรรมที่พัฒนามากแล้วมีพลังทางศิลปะทัดเทียมกัน. รูปทรงสัณฐานที่พลังเหล่านี้สร้างขึ้น และ

ความจำกัดตรวจสอบได้โดยแหล่งทรัพยากรทางกายภาพและปัญญาของแต่ละวัฒนธรรม และที่เหนือสิ่งใดๆ โดยโลกทัศน์.

สัญญาณแต่กำเนิด และสัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรม

กระสวนหรือลีลาที่ไม่มีบุคลิกเป็นทั้งตัวดำเนินการและตัวจำกัดในด้านศิลปะ เป็นสิ่งระคนที่ประทับใจ. รูปทรงสัณฐานง่ายๆ ที่พบเป็นประจำในวัฒนธรรมและรูปทรงศิลปะที่หลากหลายนั้นแยกกันได้เป็นกลุ่มต่างๆ เช่นนับภาพวงกลมในสัญลักษณ์แห่งตัวตนและจากรูปทรงดวงอาทิตย์, รูปทรงใบหน้า; การแสดงออกทางสีหน้าที่เกินจริง; และรูปร่างต่าง ๆ เช่น สามเหลี่ยม, สี่เหลี่ยมจตุรัส, กากบาท และขดเกลียว. คุณค่าสัญญาณของสีน่าจะรวมอยู่ในองค์ประกอบลีลาสากล. รูปทรงสัณฐานที่กระจายอยู่อย่างกว้างขวางเหล่านี้ ดูเหมือนว่าจะบอกถึงแบบประเภทของการรับรู้โดยตรง. พลังการโน้มน้าวของสิ่งเหล่านั้นทำหน้าที่ทางสัญชาตญาณ โน้มน้าวให้ตอบสนองรุนแรงต่อสัญญาณนามธรรมเหนือธรรมดา.

สิ่งที่ซ้อนหรือคู่ขนานไปกับรูปร่างและทรวดทรงสัณฐานเหล่านั้น ในศิลปะของแต่ละวัฒนธรรมมีนัยว่ามาจากโลกทัศน์วัฒนธรรม เป็นความประทับใจในพลังวัฒนธรรมทั่วไปและความเชื่อในการส่งต่อพลังด้านศิลปะ เพื่อพินิจเรื่องราวและทรวดทรงสัณฐาน ที่ตัดทอนหัวข้อเรื่องและแบบการนำเสนอเพื่อว่าจะได้หลีกเลี่ยงไม่เพียงแต่วัฒนธรรมเหล่านั้น แต่ยังไม่เป็นที่ยอมรับของศิลปินด้วย.

ในสังคมมนุษย์ ประเพณีที่พัฒนาและปฏิรูปแล้วได้เข้าแทนที่กระบวนการวิวัฒน์ที่เชื่องช้าไม่รู้จบ ขณะที่พฤติกรรมสัญชาตญาณได้วิวัฒน์และเปลี่ยนแปลง. โดยที่กระบวนการวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นด้วยกลวิธานสัญชาตญาณไม่สามารถแก้ไขได้. แนวทางที่ความสำคัญถูกกลั่นกรองออกมาอย่างช้าๆ ภายในสังคมต่างๆ นั้นคล้ายคลึงกับกระบวนการขณะที่สัญญาณต่างๆ มีความสมบูรณ์ภายในวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตชั้นต่ำกว่า จึงอาจอนุมานว่าการแบ่งระหว่างการรับรู้ประเภทกับอาณาเขตพื้นที่ซึ่งสัมบูรณ์พร้อมสำหรับสัตว์ต่างๆ ได้สูญเสียความมั่นคงของการรับรู้ในมนุษย์. อย่างไรก็ตามอาจอนุมานว่านัยสัญลักษณ์ทางศิลปะที่สร้างขึ้นทางวัฒนธรรมได้สัมผัสกับการตอบสนองที่ตั้งต้นมาจากการรับรู้ประเภท.

ในอีกทางเลือกหนึ่ง องค์ประกอบปัจเจกที่จำเพาะของงานใดๆ เมื่อให้ความอบอุ่นและความมีชีวิตชีวาเชิงศิลปะต้องสัมผัสกับเจตคติไปสู่โลกแห่งการรับรู้อาณาเขตพื้นที่. ภาพองค์ประกอบเช่นนั้นขาดพลังกดดันทางสังคม แต่กลับไปเร้าความรู้สึกส่วนบุคคลและตัณหามากขึ้น สอดคล้องกับบทบาทของอาณาเขตพื้นที่ในชีวิตสัตว์ที่ยึดอาณาเขตพื้นที่เป็นสมบัติส่วนตัว; ต้องจดจำไว้ว่าลักษณะที่จำแนกความแตกต่างเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการอยู่รอด, ความผูกพันกับอาณาเขตพื้นที่ประกอบเป็นต้นแบบของรูปแบบความผูกพันทั้งหมด.

ตัวอย่างภาพประกอบ

ภาพเขียนที่มีชื่อเสียงมากในลัทธิเซนชื่อ “ลูกพลับ ๖ ผล (‘Six Persimmons’)” ช่วยบรรยายความคิดต่างๆ. ภาพวงกลมซ้อนกัน ๖ วง มีรัศมีแผ่ออกอย่างสมดุลกับส่วนใจกลางประกอบเป็นภาพนามธรรมสากลของเต้านมที่รับรู้โดยทารกและการตอบสนองต่อรูปทรงนี้เป็นเรื่องของสัญชาตญาณ. ในภาพนี้รูปวงกลมดัดแปลงให้แสดงเป็นลูกพลับ อันมีความสำคัญเชิงปรัชญาซ้อนอยู่กับนัยสากล. องค์ประกอบด้านสัญลักษณ์ของภาพบ่งบอกถึงประสบการณ์ของทารกและชีวิตเชิงจิตวิญญาณของชาวจีนที่ศรัทธาปรัชญาลัทธิเซน. การวางรูปทรงกลม ๖ รูปเป็นลักษณะผลไม้ที่ซ้อนกันด้วยรอยแปรงแผ่วๆ ประกอบกับคุณค่าที่น้ำหมึกบ่งบอกความมีชีวิตชีวาและความอบอุ่น ซึ่งเป็นการรับรู้อาณาเขตพื้นที่. ทั้ง ๓ องค์ประกอบที่แสดงนัยสากล, การเป็นสัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและการจัดวางให้แต่ละองค์ประกอบเพิ่มและเสริมกัน ทำให้ภาพมีพลังอย่างอัศจรรย์. สมดุลระหว่างแผนโครงร่างกับแต่ละวงของ “ลูกพลับ ๖ ผล” ที่ชวนชื่นชมนั้นไม่ได้แสดงบทบาทเกี่ยวเนื่องกันระหว่างรูปแบบนามธรรมกับประเภทองค์ประกอบในภาพ.

บานหน้าต่างดอกกุหลาบงดงามที่เป็นหัวใจของสถาปัตยกรรมวิหาร แบบกอธิค เป็นตัวอย่างของสมดุลระหว่างองค์ประกอบประเภทกับทั้งองค์ประกอบนามธรรมและพื้นที่แสดง. ด้านหน้าวิหารมีหน้าต่างดอกกุหลาบรูปสัญลักษณ์แห่งตัวตนที่แสดงความเป็นศูนย์กลางและพลังความสงบ. สถาปัตยกรรมแบบนามธรรมของอาคารที่เกิดจากรูปทรงสัณฐานกับจากวงกลมซึ่งแตกต่างกันแต่ละหน้าต่าง ให้วิวิธทรรศนะและความมีชีวิตชีวาต่อโครงสร้างรูปวงกลม. สภาพ

ภายในวิหารที่รับรู้ได้จากจินตภาพของกระจกสีบานหน้าต่างแสดงองค์ประกอบข้อมูลคำสั่งสอนและความศรัทธาในศาสนาแคธอลิค. ถึงกระนั้นแม้ที่จุดนี้องค์ประกอบตัวแทนดูเหมือนได้ถูกบดบังด้วยบริเวณโปร่งใสและความเฉิดฉายของแสงสีทำให้รูปทรงสัณฐานนามธรรมกลมกลืนราบเรียบไปกับความประณีตของสถาปัตยกรรมกอธิค.

ตลอดช่วงประวัติศาสตร์ศิลป์ สัดส่วนระหว่างวิธีการตัวแทน ๒ แบบแตกต่างกัน. องค์ประกอบแผนโครงร่างอาจโดดเด่นในลีลารูปทรงเรขาคณิตของแจกันกรีกโบราณ ซึ่งคงความมีชีวิตชีวาจากความลึกลับหลากหลายของรูปทรงเรขาคณิต หรืออาจจมอยู่ในความรุ่มรวยของแต่ละรูปลักษณ์ เช่นในศิลปกรรมบารอค.

ศิลปะตกต่ำลงเมื่อองค์ประกอบส่งเสริมกันอันใดอันหนึ่งขาดหายไป เมื่อองค์ประกอบแผนโครงร่างครองความยิ่งใหญ่ คงเหลือเป็นสิ่งไร้ชีวิตชีวาดังตัวอย่างศิลปกรรมอียิปต์ในราชวงค์ที่ ๒๖ หรือในรูปปั้นต่างๆ ของจักรวรรดิโรมัน. ศิลปะสลายไปเป็นความรู้สึกอ่อนไหวที่เข้ามาท่วมท้นในช่วงที่ไร้โครงสร้างและเศรษฐกิจตกต่ำ เช่นในช่วงศิลปกรรมบารอคระยะท้าย, ในจิตรกรรมรูปแบบศตวรรษที่ ๑๙, ในศิลปกรรมปฏิทินแบบ*นอร์แมนรอคค์เวลล์* หรืออาจท่วมท้นไปด้วยความนิยมกามารมณ์ที่เร้าจากบาดเจ็บ เช่นภาพแสดงในสิ่งพิมพ์สำหรับวัยรุ่นปัจจุบัน.

ชะตาของศิลปกรรมร่วมสมัย

การรวมแผนความคิดเข้ากับแต่ละปัจเจกให้สำเร็จนั้นเป็นเรื่องยากสำหรับศิลปินยุคใหม่ เพราะไม่มีลีลารูปแบบสำเร็จหรือบทบาทของศิลปกรรมทางสังคมที่ยอมรับกันทั่วไป. ดังนั้นศิลปินรุ่นใหม่จึงไม่มีโครงสร้างแบบนามธรรมทั่วไป หรือจินตภาพความเข้าใจที่ให้ทิศทางในการทำงาน.

การเพิ่มขึ้นของศิลปะแบบนามธรรมในยุคนี้บางส่วนเนื่องจากถูกกระตุ้นโดยความต้องการโครงสร้างสัญลักษณ์นามธรรม ซึ่งทางด้านวัฒนธรรมไม่ได้จัดให้พอเพียง. ในแก่นนามธรรมด้านทัศนศิลป์ของวัฒนธรรมระดับสูงส่วนมากอยู่ในงานสถาปัตยกรรม “ห้วงชาติพันธุ์” ตามศัพท์เสนอโดย *ซูซาน แลงเกอร์* (พ.ศ. ๒๔๙๖). ในปัจจุบัน บรรดาอาคารสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ก็ยังไม่อาจจะบรรจุผู้ที่ทำงานที่อาศัยอยู่ในสภาพกล่องไร้อากาศ แสงสว่าง หรือไร้ห้วงชาติพันธุ์เหล่านั้นได้ ทำให้ต้องใช้เทคนิคจำนวนมากสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ทางทฤษฎีแก่สถาปัตยกรรมสมัยใหม่.

หากว่าการตกแต่งรูปทรงจัตุรัสอันประณีตของ*โจเสฟอัลเบอร์ส์* หรือการดัดแปลงสัญลักษณ์ซ้ำซากเช่นธงและกระดานเป้าลูกดอกของ*จาสเปอร์จอห์น* เป็นความพยายามของศิลปินที่จะเติมเต็มวัฒนธรรมที่ว่างเปล่าจากความเพียรพยายามของปัจเจกบุคคล, หรือเป็นตามต้องการที่ไม่เพียบพร้อมในองค์ประกอบนามธรรมของ*มอนเดรน,* หรือว่าการไร้ห้วงชาติพันธุ์เป็นแรงขับในห้วงลวงตากว้างใหญ่ที่รังสรรค์โดย*มาร์ศร็อธโค.*

ศิลปินเช่น*แจ็คค์สันพอลแล็คค์* หรือ*ช็องดูบุฟเฟต์*ดูว่าได้ตอบสนองต่อภาวะไร้ความสำคัญเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกับภาวะไร้โครงสร้างนามธรรมโดยการทอดทิ้งและการล่าถอยกลับไปสู่จินตภาพที่รุนแรงส่วนบุคคล. หลังจากได้ปลดปล่อยออกจากกรอบวัฒนธรรม ศิลปินนักมายากลเช่น*พอลคลี*ได้พบการบอกเล่าถึงกระบวนการทางจิตโดยภาษาภาพที่อาจไม่ได้จินตนาการมาก่อน. การที่โครงสร้างนามธรรมที่สร้างขึ้นแต่ละอย่างและจินตภาพที่เข้มข้นส่วนบุคคลได้เป็นที่ยอมรับจากเสียงสาธารณะแสดงว่าศิลปินเหล่านี้ได้ประสบกับความไฝ่หาและความพิศวงในยุคของเรา.

อาจสรุปได้ว่าศิลปกรรมประกอบเป็นโลกสัญลักษณ์ ที่มีทั้งการรับรู้ประเภทและอาณาเขตพื้นที่ ที่สืบเนื่องมาจากกลวิธานอดีตกาลและยังทรงพลังอยู่ตลอดมา. แกนและโครงสร้างจากองค์ประกอบลีลานิยมที่มาจากรูปแบบเชิงประเภท. ส่วนองค์ประกอบ อาณาเขตพื้นที่เป็นตัวให้ความมีชีวิตชีวา, ความอบอุ่น และความเป็นปัจเจกภาพ.

นัยสำหรับศิลปกรรมบำบัด

การมองลึกเข้าไปในการรับรู้ทั้งสองแบบช่วยให้เข้าใจศิลปะของบุคคลที่มีปัญหา หรือการทำงานศิลปกรรมบำบัด.

ภาพศิลปกรรมบางอย่างในยุคที่วัฒนธรรมหยุดเคลื่อนไหวเมื่อความเชื่อและแนวคิดได้สูญสิ้นไป เช่นงานศิลปะอียิปต์และศิลปะบารอคช่วงปลาย และภาพเขียนของชาวฮอลันดาในศตวรรษที่ ๑๙. ศิลปกรรมในยุคนั้นมีเอกลักษณ์อย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างที่สุดโต่ง คือลัทธินิยมรูปแบบว่างเปล่าที่ตายตัวหรือการสูญเสียโครงสร้างและเศรษฐกิจเชิงศิลปะ; และที่เหมือนกันทั้งสองสิ่ง คือ ความรู้สึกถึงการปลอมแปลง โดย

การล่าถอยในการใช้รูปทรงกลมเท่านั้นที่ศิลปะจะสามารถอยู่รอดได้ในยุคนั้น เช่น ตัวอย่างประติมากรรมรูปบุคคลที่งดงามในจักรวรรดิโรมันที่เบ่งบานในช่วงเสื่อมถอยของศิลปกรรมทางการ. ผลของความอ้างว้างทางวัฒนธรรม ซึ่งศิลปินในยุคนี้ต้องผลิตและตรวจตราการโน้มถอยเพื่อเข้าแทนที่องค์ประกอบที่สาบสูญไปจากการสร้างความเป็นนามธรรมของแต่ละคน หรือการถอยกลับไปสู่จินตภาพส่วนบุคคล.

ภาพผลิตโดยบุคคลที่มีปัญหารุนแรง มักมีแนวโน้มแสดงรูปทรงสัณฐานที่บิดเบี้ยวหรือมีขนาดเกินจริง. ในความสุดโต่งทางหนึ่ง จะพบภาพที่มีสิ่งต่างๆ ปนเปกัน (“สลัดภาพ”) ของผู้ป่วยจิตเภทที่มีจินตภาพที่ไร้ปะติดปะต่อมากมายในช่วงที่ไร้หลักการจัดระบบ. ความสุดโต่งอีกแบบหนึ่งพบในพวกจิตเภทหวาดระแวง ไม่สู้หน้าคน และเจ้าระเบียบ มีจินตภาพแบบนามธรรม, หลอกลวงได้แนบเนียน แต่ไร้เหตุผล.

ตัวอย่างของความยุ่งเหยิงและความตายตัวที่สุดโต่ง

เด็กชาย*โดนาลด์*อายุ ๑๒ ปี มีปัญหาทางจิตที่กระตุ้นโดยการผ่าตัด ถูกส่งไปรับการรักษาที่หอกุมารจิตเวชในโรงพยาบาลรัฐแห่งหนึ่ง. งานศิลปะของเขาในช่วงนี้เป็นภาพ ๒ แบบ. แบบหนึ่งเป็นภาพที่มีเนื้อหาแตกต่างกันจำนวนหนึ่งลักษณะสลัดภาพใส่ไว้แยกๆ กันโดยไม่ตั้งใจบนแผ่นกระดาษขนาด ๑๘ × ๒๔ นิ้ว. แต่ละภาพย่อยมีเค้าพอดูออกว่าเป็นอะไร ซึ่งแสดงว่าผู้วาดมีทักษะการวาดค่อนข้างดี แต่ละรูปไม่มีเรื่องราวข้องเกี่ยวกับรูปอื่นที่อยู่ในกระดาษแผ่นเดียวกัน. อีกกลุ่มหนึ่งประกอบด้วยภาพวาดรูปทรงเรขาคณิตมีเค้าของโครงสร้างกล้องโทรทรรศน์ แต่ก็ไม่ใช่แบบที่จะสร้างตามแผนผังนี้ได้. หลังจากเขาได้รับการบำบัดจนทุเลาแล้วก็ได้หยุดวาดภาพแบบสลัดภาพ และภาพรูปทรงเรขาคณิต โดยเปลี่ยนไปวาดภาพเหมือน.

*คาร์ล*เป็นชายกลางคนที่ป่วยเป็นโรคจิตเภทหวาดระแวงมานาน. เขาได้วาดภาพแสดงนัยลึกลับแบบฉบับทางศาสนา (รูปที่ ๑); ในภาพมีดวงอาทิตย์ ๒ ดวงซ้อนด้วยรูปหน้าคนวางอยู่เหนือโครงสร้างเรขาคณิตที่แปลกประหลาด แต่ก็สร้างความประทับใจว่าเป็นความพยายามยัดเยียดความคิดเฉพาะตัวลงบนโลกที่แตกเป็นเสี่ยง. ในบางครั้ง ภาวะสุดโต่งทั้งคู่ได้รวมกันในการผลิต ทำให้โครงสร้างวิปริตท่วมท้นไปด้วยรายละเอียดมากมาย แสดงว่าภาวะการรับรู้ทั้งคู่ได้ปรากฏชัด แต่ไม่ได้รวมกัน. งานเช่นนั้นอย่างดีที่สุดก็เพียงธำรงพลังแห่งความสิ้นหวังและความจริงใจเชิงศิลปะในความรู้สึกโดยรวม.

*ลูศีย์เอสตริน*เป็นศิลปินมีชื่อเสียง เธอผลิตงานตุ๊กตาแสดงในนิทรรศการหลายแห่ง. เธอแต่งงานในประเทศสหรัฐอเมริกา ต่อมาเมื่อเธอได้ทราบการสูญเสียญาติของเธอทั้งหมดจากการล้างเผ่าพันธุ์ของนาซี ทำให้รู้สึกผิดที่รอดชีวิตอยู่คนเดียว. ต่อมาไม่นานเธอรู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้นเมื่อหูเริ่มหนวก ทำให้เธอต้องเลิกอาชีพพยาบาลและใช้เวลาส่วนมากผลิตตุ๊กตา.

เธอจัดวางตุ๊กตาที่ผลิตขึ้นเรียงรายอยู่รอบๆ กระป๋องกาแฟเปล่าที่ใส่ก้อนวัตถุแข็งอยู่ภายในเพื่อทำให้เกิดเสียงเมื่อเขย่า. ส่วนศีรษะ ลำตัว และแขนขาของตุ๊กตา ยัดไว้ด้วยวัสดุ. บางตัวมีแขนขา ๔ ถึง ๖ ข้าง. รอบๆ ประดับด้วยสิ่งของจากการเย็บ, ถักร้อย และไหมพรมถักสวยงาม, และมีกระดุม ลูกปัด หลอดพลาสติค วัสดุเหลือใช้ต่างๆ และอื่นๆ ประดับไว้ด้วย. ตุ๊กตาทุกตัวมีชื่อและประวัติ แม้ว่าบางตัวได้ขายออกไป ครอบครัวตุ๊กตาก็ยังขยายมากขึ้นเรื่อยๆ จนล้นตู้และช่องผนัง ทำให้บ้านเป็นเสมือนโลกของเธอทั้งหมด.

การทำตุ๊กตาดูเหมือนได้ช่วยครอบคลุมความรู้สึกภายในจิตใจของเธอ. เธอติดตุ๊กตาลงบนกระป๋องอย่างมีอารมณ์ที่ควบคุมไม่ได้ ปรากฏว่าทำให้เกิดเสียงเขย่า แต่แล้วพวกเขาถูกควบคุมไว้ในระยะสงบ. การผลิตตุ๊กตาเป็นการให้นัยแก่ชีวิตของ*ลูศีย์* และไม่ต้องสงสัยว่าได้ช่วยให้เธอยืนหยัดอยู่บนความเป็นจริงเพียงพอที่จะใช้ชีวิตได้โดยไม่ต้องอยู่ในการดูแลของครอบครัวเธอ.

การรักษาที่ได้ผล

*จอห์น*เด็กหนุ่มปัญญาอ่อนโรคกลุ่มอาการดาวน์เป็นตัวอย่างการสะท้อนถึงศิลปกรรมบำบัดที่ปฏิบัติอย่างได้ผล เป็นกรณีที่แสดงว่าการวาดภาพเส้นที่เริ่มต้นไร้สัณฐานและอาณาเขตพื้นที่ จนกระทั่งเกิดโครงสร้างที่มีคุณภาพทางศิลปะ.

*จอห์น*ใช้ศิลปวัสดุจำกัดที่ปากกาเมจิกสีเดียวที่เขาพกพาติดตัวจำนวนมาก. เมื่อใดก็ตามที่เขาได้กระดาษ เขาก็จะลากเส้นโยงใยปกคลุมพื้นที่บนกระดาษอย่างกระหืดกระหอบ แต่เส้นวาดจะถักสานกันซับซ้อนมีระเบียบ ต่างจากเส้นขีดเขียนตวัดไปมาของคนปัญญาอ่อนที่เพียรพยายามเริ่มต้น. จอห์นไม่ยอมเหลือพื้นที่ว่างเปล่าบนกระดาษ และเขาปกป้องผลงาน

ของเขาอย่างหวงแหน. ครั้งหนึ่งที่นักศิลปกรรมบำบัดเย็บแผ่นวาดเขียนของเขาติดบนกระดาษแข็งสีขาวเพื่อนำไปแสดง *จอห์น*รีบดึงคืนมาแล้ววาดคลุมพื้นที่สีขาวบนกระดาษแข็งจนทั่วด้วยเส้นวาดโยงใย และเก็บงานชิ้นนั้นเข้าแฟ้มของเขา.

แม้ว่า*จอห์น*พูดไม่ได้ เขาฟังเข้าใจ. ด้วยความหลงไหลกีฬาเบสบอล เขาได้สะสมบัตรเบสบอลจำนวนมากไว้ในกระเป๋าเสื้อของเขา. *เฮนลีย์*นักศิลปกรรมบำบัดรู้จักจอห์นและเห็นงานศิลปะของเขามานานหลายปี. *เฮนลีย์*จำได้ว่าวันหนึ่งเขาตัดกระดาษแข็งเป็นแผ่นกลมเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๘ นิ้ว มอบให้*จอห์น*. *จอห์น*เก็บมันไว้ในแฟ้มของเขา. สัปดาห์ต่อมาในช่วงศิลปกรรมบำบัด จอห์นเอากระดาษแผ่นนั้นออกมาวาดด้วยปากกาหมึกแดงและหมึกน้ำเงินซึ่งเป็นครั้งแรกที่*จอห์น*ได้เปลี่ยนนิสัยชอบสีโทนเดียว. ภาพที่วาดมองออกว่าเป็นภาพลูกเบสบอล (รูปที่ ๒). *จอห์น*ได้เติมแถบแคบๆ รอบขอบกระดาษวงกลม ภายในมีพื้นที่สีน้ำเงินรูปร่างเหมือนนาฬิกาทรายเป็นลักษณะรอยตะเข็บของลูกเบสบอล. เขาแต่งพื้นที่วงกลมสีขาวด้วยวงกลมสีแดงอย่างหยาบๆ และวาดเส้นสานไขว้ลงในพื้นที่สีแดงและสีน้ำเงิน. เขาปล่อยว่างเนื้อที่สีขาวไว้เพื่อสื่อความคิดเป็นภาพลูกเบสบอล.

นับแต่นั้นมา งานศิลปะของ*จอห์น*ได้เปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าลูกเบสบอลยังคงเป็นผลิตผลนำแสดงอย่างเดียวเท่านั้น เขาได้ปลดปล่อยความรู้สึกที่ต้องวาดคลุมพื้นที่ทั้งหมดด้วยเส้นละเอียดซับซ้อน. ในภาพแบบนามธรรมที่สร้างขึ้นใหม่ มีพื้นที่เต็มไปด้วยเส้นสานกันอยู่ชิดกับพื้นที่ว่าง และทุกภาพก็แตกต่างกัน ซึ่งดูเหมือนว่าได้ถูกสร้างขึ้นอย่างเจตนา. รูปที่ ๓ เป็นตัวอย่างของงานเส้นวาดในศิลปะรูปแบบใหม่ของ*จอห์น*.

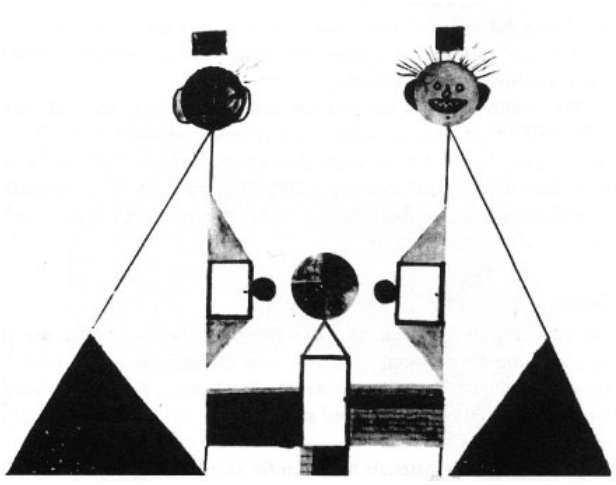

รูปที่ ๑ ดวงอาทิตย์กับใบหน้ามนุษย์

*จอห์น*พูดไม่ได้ แต่งานศิลปะของเขาได้ยืนยันความสามารถทางจิตและความรับรู้เชิงสันฐานที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน. อย่างไรก็ตาม ไม่มีทางทราบว่าอะไรทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอย่างฉับพลัน และผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของเขาแสดงอะไรออกมาจากโลกทัศน์ภายใน.

ผู้ที่เคยสังเกตเห็นพฤติกรรมเริ่มแรกของ*จอห์น*จะรู้สึกได้ว่าการวาดเขียนได้ช่วยพันธนาการความวิตกกังวลไว้. *จอห์น*ปกป้องภาพวาดเขียนของเขาอย่างหวงแหน และปฏิบัติต่อภาพเขียนของเขาเสมือนวัตถุถ่ายเปลี่ยน แต่ต่างกับเด็กเล็กๆ ที่รับได้ง่ายๆ กับวัตถุถ่ายเปลี่ยน. จอห์นให้ความรู้สึกกับชิ้นงานของเขาอย่างมีชีวิตชีวาและครอบคลุมด้วยความหมาย จะเป็นเพราะว่าการเติมแต่งของ*จอห์น*หมายถึงวิธีสร้างอาณาเขตพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ที่คงอยู่โดยที่เขาไม่ได้เป็นเจ้าของ.

เข้าใจว่าการกระทำของ*เฮนลีย์*เกิดขึ้นเองจากการหยั่งรู้ ซึ่งเขาไม่ทราบว่าอะไรกระตุ้นให้เขามอบแผ่นกระดาษวงกลมให้*จอห์น*ในครั้งนั้น และไม่นึกว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง. การวิเคราะห์เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการคาดเดา.ของขวัญจาก*เฮนลีย์*จะก่อผลอย่างไรต้องเฝ้าดูในบริบทความสัมพันธ์ของความไว้เนื้อเชื่อใจกับความชอบที่เหมือนๆ กัน. *เฮนลีย์* สนใจคุณภาพงานเส้นวาดในเนื้องานของจอห์น และจอห์นก็รู้สึกเช่นนั้น. เขามอง*เฮนลีย์*ว่าไม่เหมือนนักศิลปกรรมบำบัดคนอื่นๆ เขาเชื่อว่านักศิลปกรรมบำบัดผู้นี้มีความคาดหวังดีในตัวเขาและไม่ได้ทอดทิ้งเขา.

แผ่นกระดาษวงกลมอาจสื่อได้มากกว่าหนึ่งนัย โดยผิวเผินมันเป็นเพียงภาพลูกเบสบอล แสดงสัญลักษณ์มนุษย์ผู้ชายที่ไฝ่ความสำเร็จและอำนาจ. แต่ความสำคัญดั้งเดิม ของสัญลักษณ์แห่งตัวตนอาจสะท้อนกลับไปที่ของขวัญ. *จอห์น*ทำให้ของขวัญมีชีวิตชีวาขึ้นในภาคศิลปกรรมบำบัดกับนักบำบัดที่เป็นสตรี. เขาทำให้มันเป็นสัญลักษณ์ของลูกเบสบอล และใช้พลังจิตอย่างมากจินตนาการสร้างรอยตะเข็บที่ประณีต. เขาเฉลิมฉลองลูกเบสบอลด้วยพื้นที่วงกลมสีแดงเพื่อหวนระลึกถึงหัวนมของแม่. นัยสัญลักษณ์ความเป็นหญิงและชายภายในแวดวงป้องกันของทั้งนักบำบัดชายและหญิงอาจมีความสำคัญสำหรับ*จอห์น*.

ถึงแม้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างมากในด้านคุณภาพ

เชิงศิลปะและความลึกซึ้งทางจิตวิญญาณ แต่ก็ได้ประจักษ์ว่ามีบางสิ่งที่ขนานกันระหว่างลูกเบสบอลของจ*อห์น*กับงานชิ้นเอก “ลูกพลับ ๖ ผล”. ในทั้ง ๒ งาน รูปสัญลักษณ์แห่งตัวตนมีความโดดเด่นในภาพ และวงกลมได้แสดงเป็นสัญลักษณ์วัฒนธรรมจำเพาะ ในขณะที่ลูกเบสบอลของจ*อห์น* มีองค์ประกอบความเป็นหญิงและชายโน้มเข้าหากัน. จุดสีแดงตรงใจกลางลูกบอลกลมได้กลายเป็นสมบัติที่ภาคภูมิใจของเด็กหนุ่มเป็นสื่อถึงความเป็นชายชาตรีที่แสวงหาการยอมรับเชิงวัฒนธรรม. จนที่สุดแล้วการคาดเดาก็ยังไม่สามารถอธิบายความอัศจรรย์ของจอห์นว่าเกิดขึ้นอย่างไรและเพื่ออะไร.

ข้อเท็จจริงอยู่ที่ว่ารูปแบบการเขียนลายเส้นของหนุ่มใบ้คนนี้ได้เปลี่ยนไปแล้ว. เมื่อแรกเริ่มจ*อห์น*พอใจเพียงการได้แผ่นกระดาษใช้สร้างอาณาเขตพื้นที่แสดงความเป็นเจ้าของโดยลากเส้นคลุมเต็มเนื้อที่กระดาษนั้น. หลังเกิดเหตุการณ์ลูกเบสบอลทำให้เขาสามารถสร้างรูปทรงสัณฐานนามธรรมที่ประทับใจโดยสร้างภาพคลุมพื้นที่สีขาวบนแผ่นกระดาษอย่างหนาแน่น. การทำงานคงอยู่อย่างยั่งยืนภายในวงจำกัดของพลังจิตและความสามารถพิเศษของจ*อห์น* เป็นคุณภาพเชิงศิลปะของงานในความรู้สึกที่เต็มเปี่ยม. เรื่องราวของจ*อห์น*แสดงว่าคุณภาพเชิงอาณาเขตพื้นที่และเชิงประเภทในศิลปะอาจเกิดขึ้นได้ในบุคคลที่สภาพจิตถูกจำกัดอย่างรุนแรง.

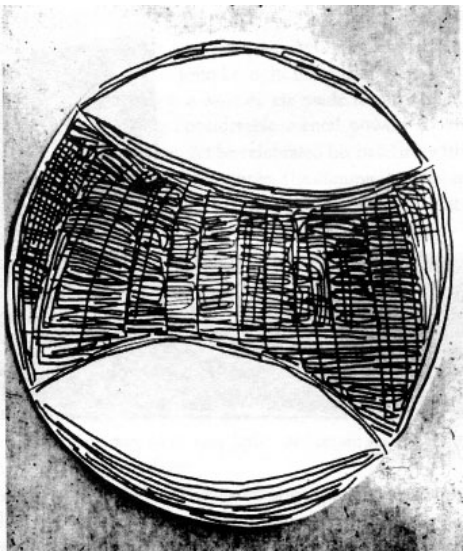

รูปที่ ๒ ลูกเบสบอลของจอห์น

การประยุกต์แนวคิดการรับรู้ในศิลปกรรมบำบัด

เอิร์นท์ ศริส (พ.ศ. ๒๔๙๕) เป็นผู้ที่เข้าใจภาพเขียนจินตนาการที่ไร้ตรรกะของผู้ป่วยจิตเภทชนิดหวาดระแวงว่าเป็นความพยายามที่จะซ่อมสร้างจักรภพที่แตกละเอียดโดยการสร้างระบอบใหม่ที่รวมถึงการรับรู้ความหวาดระแวงแบบลวงตา. นักศิลปกรรมบำบัดพบว่าแนวคิดของศริสเป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจภาพที่ผลิตโดยผู้ป่วย.

คาร์ลจุง (พ.ศ. ๒๔๙๗) อธิบายการใช้สัญลักษณ์และรูปทรงเรขาคณิตว่าเป็นการปลุกพลังการเยียวยาที่ฝังในจินตภาพแบบดั้งเดิม เช่นสัญลักษณ์แห่งตัวตน. แต่จุงไม่ได้แยกแยะระหว่างสัญลักษณ์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แพร่หลายกว้างขวางกับองค์ประกอบที่อาจมาจากการชักจูงจากแหล่งสัญชาตญาณที่เก่าแก่กว่า.

อีกองค์ประกอบหนึ่งที่อาจเพิ่มเติมให้เข้าใจว่า ผู้ป่วยโรคจิตเภทชนิดหวาดระแวงมักแยกตัวไปค้นหาโครงสร้างและระเบียบรูปทรงสัณฐานที่เป็นมรดกทางสัญชาตญาณ. สัญญาณเหล่านี้ธำรงไว้ซึ่งพลังการชักจูงของพวกเขา แม้ในขณะที่ขนบธรรมเนียมและอุปสงค์ของสังคมไม่ได้สร้างความเชื่อมั่นหรืออำนาจอีกต่อไป. มีคำถามว่า*โดนาลด์หรือคาร์ล*ที่สูญเสียการเข้าได้กับสังคมถูกดึงไปหาเทพแห่งสรวงสวรรค์ที่ให้บริการเสมือนเข็มทิศก่อนชีวิตสังคมเกิดเป็นจริงขึ้นหรือ และเรื่องตุ๊กตาของ*ลูศีย์* เป็นอาณาเขตพื้นที่ที่สร้างขึ้นด้วยมือของเธอเองในขณะที่ความสัมพันธ์ของ*ลูศีย์*กับผู้คนลดลงไป เป็นเพราะเธอปลดสิ่งค้ำจุนออกจากสภาพรอบๆ ของเธอ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในอาณาเขตพื้นที่นั้น. ความคาดเดาดังกล่าวเหล่านี้ไม่

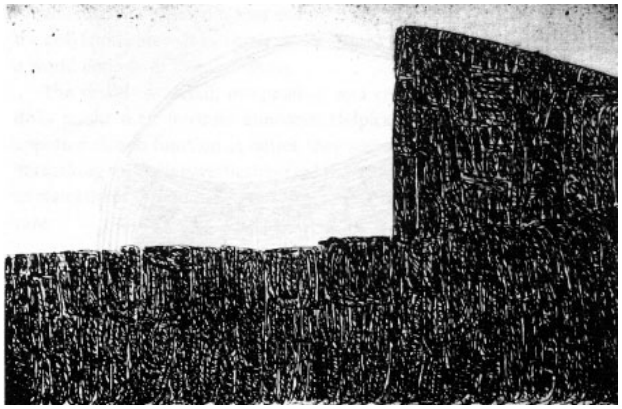

รูปที่ ๓ ศิลปกรรมใหม่ของจอห์น

ได้หมายความว่าจะเข้าไปแทนที่ความเข้าใจด้านจิตวิเคราะห์. แม้ว่าตุ๊กตาของ*ลูศีย์*ในบางระดับหมายถึงอาณาเขตพื้นที่ มันก็เป็นเพียงตัวแทนทารกระยะท้าย. ดังนั้น เพื่อที่จะเข้าใจสาเหตุที่ขับให้เธอผลิตมัน จะต้องศึกษาประวัติชีวิตของเธอ, รับฟังคำวิพากย์ของเธอและสรุปความเข้าใจจากงานศิลปกรรมบำบัด. หลักการเดียวกันนี้นำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกกรณี. การสะท้อน ได้เกิดขึ้นคือได้เพิ่มอีกองค์ประกอบหนึ่งให้แก่ความเข้าใจของนักศิลปกรรมบำบัด.

ดังตัวอย่าง แนวคิดของวัตถุเหนือธรรมดาอาจอธิบายพลังงานมหาศาลที่มนุษย์ใช้ไปในสังคมสำหรับการสร้างสัญลักษณ์เชิงนามธรรมจากการเห็น ซึ่งเข้าใจได้ว่ามันเกี่ยวดองกับพลังงานในวิวัฒนาการของหางนกยูงหรือเขากวางหรือสีแดงที่อกนกโรบิน. มโนทัศน์เหล่านี้อาจอธิบายถึงความเชื่อมั่นว่าพลังมหัศจรรย์ที่อยู่ในสัญญาณและท่าทีที่เรียบง่ายและความเชื่อในประสิทธิผลของมัน, ซึ่งเป็นความเชื่อมั่นที่พร้อมที่จะปรากฏขึ้นเมื่อกระบวนการทางความคิดเกิดวอกแวก. ความเชื่อมั่นเหล่านี้ดูว่าได้หยั่งรากลงในความเป็นจริง โดยสัญญาณที่ชัดและเรียบง่ายได้ปรับชีวิตของชนิดพันธุ์สังคมอย่างได้ผล.

อย่างชัดแจ้งที่สุดในระยะ 'ยิ้มสังคม' ทารกรับพลังสัญญาณจากใบหน้ายิ้มแย้ม หรือลักษณะใดๆ ที่บ่งถึงการยิ้ม ดึงการยิ้มที่ไม่แข็งขืนของทารกออกมาโดยอัตโนมัติ. สัญญาณแต่กำเนิดอื่นก็ยังคงทำงานในช่วงต่อมาและดีขึ้นเรื่อยๆ เพื่อควบคุมพฤติกรรมมนุษย์. ตัวอย่างท่าทางการยอมแพ้ เช่นชูมือเปล่าเหนือศีรษะ หรือการค้อมศีรษะ เป็นสัญญาณที่ให้ผลน้อยกว่าสัญญาณของสัตว์ร้าย ที่มีนัยคล้ายกัน. การที่มนุษย์ยอมแพ้แสดงว่าปราศจากอาวุธ ขณะที่สุนัขป่าที่อ่อนข้อสามารถยับยั้งคู่ปรปักษ์ได้โดยการแยกเขี้ยวที่น่ากลัวแสดงฟันที่มีอยู่เต็มปาก ซึ่งท่าทางนี้มีประสิทธิผลแม้ว่าได้เปิดเผยส่วนคอที่ไร้การป้องกันแก่ผู้ชนะ. มนุษย์นั้นมั่นใจได้น้อยกว่าในท่าทางที่ยอมแพ้นั้นว่าอาจเป็นที่ยอมรับได้. ความปรารถนาสัญญาณและท่าทางที่อาจนำพฤติกรรมตัณหานั้นยังคงอยู่ ซึ่งความคิดความต้องการเช่นนั้นไม่ไร้เหตุผลเสียทีเดียว.

การไขว้นิ้ว, การเคาะนิ้วบนไม้ และการทำสัญญาณสู้กับดวงตาชั่วร้าย ยังคงพบได้ในยุควิทยาศาสตร์เฟื่องนี้. ในด้านศิลปกรรมศาสตร์ อิทธิพลของปรากฏการณ์เหนือธรรมดายังคงปรากฏ โดยเฉพาะในศิลปกรรมรูปแบบที่รวมรูปทรงสัณฐานที่คล้ายคลึงกับวัตถุเหนือธรรมดา เช่น หน้ากากคนยุคป่าเถื่อนจัดอยู่ในกลุ่มนี้. การชักจูงโดยวงกลมสัญลักษณ์แห่งตัวตน และรูปดวงอาทิตย์ที่ฝังลึกแต่กำเนิดในการตอบสนองของทารกต่อใบหน้าและทรวงอกแม่ในช่วงแรก. ในช่วงต่อมา การสะท้อนแบบกระจกเงาในการรับส่งสัญญาณทางใบหน้าระหว่างแม่กับทารกเป็นการกระตุ้นจากแม่และการปฏิบัติของทารกแรกคลอด.

ประสบการณ์เหล่านี้ได้สะท้อนออกมาในรูปแบบหน้ากากคนยุคป่าเถื่อนที่ได้พัฒนาลักษณะแบบใบหน้าตามวัฒนธรรมท้องถิ่น. หน้ากากเหล่านั้นส่วนใหญ่ถูกนำมาใช้ในช่วงกิจกรรมกลุ่มที่สำคัญ เพื่อพลังมายาหรือพลังศาสนา. หน้าที่เฉพาะอาจแตกต่างได้มาก แต่โดยปรกติเป็นการรังสรรค์อารมณ์จำเพาะภายในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม, เป็นอารมณ์ที่เผยแผ่ออกไปนอกกลุ่มตั้งต้นมุ่งหมายให้มีอิทธิพลต่อวัตถุเหนือธรรมชาติผ่านกลวิธานความต่อเนื่องทางอารมณ์.

ผู้ที่สวมหน้ากากที่ขยายรูปลักษณ์เกินจริงจนไม่อาจวิงวอนหรือขอร้องเหมือนสภาพทารกที่ช่วยตัวเองไม่ได้. พวกที่นับถือเจ้าและผีจะสร้างความประทับใจและผลบังคับผู้อื่นด้วยพลังสัญญาณใบหน้าที่เปล่งออกมา ร่วมกับการใช้พลังดนตรีและนาฏศิลป์กระโดดโลดเต้นโน้มน้าวจิตใจ ซึ่งระบุแสดงว่าผู้ที่ประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นผู้มีอารมณ์ก้าวร้าว. อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของพวกเขาทั้งหลายอาจมีรากฐานแบบการสะท้อนภาพของทารกเมื่อประชันกับใบหน้าของผู้ใหญ่ที่โน้มเข้าหา โดยการยิ้มหรือทำหน้าบึ้ง, ซึ่งในบางครั้งดูว่าเศร้าหรือโกรธจริงจัง - จะมีพลังที่ปลดปล่อยสัญญาณตอบโต้จากใบหน้าทารก. นี่ก็เป็นช่วงที่อารมณ์ได้บรรลุการติดต่อรุนแรง เป็นช่วงสุดโต่งที่ทารกมีอำนาจจากพลังที่ได้รับจากแม่ หรือได้รับจากอารมณ์ของแม่อย่างท่วมท้นหลีกเลี่ยงไม่ได้.

ใบหน้าสัตว์ประหลาด

ในงานศิลปกรรมของเด็ก ดวงอาทิตย์และใบหน้าของดวงอาทิตย์เป็นภาพที่พบได้อย่างสม่ำเสมอตลอดวัยเด็ก เป็นสัญลักษณ์การแสดงออกของศักยภาพและอารมณ์ความเป็นพ่อแม่. ภาพดวงอาทิตย์ตกดินที่ปรากฏในศิลปกรรมของวัยรุ่นอาจเป็นสัญลักษณ์แสดงความอ่อนพลังของพ่อแม่. ใบหน้าดวงอาทิตย์ หรือสีหน้าการแสดงออก เช่น ใบหน้าสัตว์ประหลาด,

ผี หรือ ปีศาจ เป็นการระลึกถึงใบหน้าคนป่าเถื่อนดุร้าย.

เด็กชาย*เรย์มอนด์* อายุ ๑๑ ปีเขียนภาพดวงอาทิตย์, ดวงจันทร์ และดวงดาว ด้วยความรู้สึกว่าดวงจันทร์เป็นเพศชายที่แข็งแรง และดวงอาทิตย์เป็นเพศแม่. เขาเขียนรูปที่ ๔ ขึ้นเมื่อได้ทราบว่าจะได้บริโภคอาหารที่เขาชื่นชอบสำหรับมื้อกลางวัน เป็นภาพดวงอาทิตย์หน้ายิ้มแย้มเบิกบาน วาดด้วยดินสอถ่าน ระบายพื้นผิวเป็นสีเหลืองที่โปร่งแสง และเขียนเส้นวาดดินสอถ่านลางๆ แผ่เป็นรัศมี. รอยยิ้มของดวงอาทิตย์ดูคล้ายๆ กับใบหน้าเจ้าเล่ห์ของ*เรย์มอนด์*. ภาพนี้ได้รับเกียรติให้แขวนเหนือนาฬิกาบนผนังห้องอาหารของโรงเรียน. หลังจากนั้นไม่นาน*เรย์มอนด์*กลับไปอยู่บ้าน แต่อยู่ได้เพียงสองสามสัปดาห์ ผู้ปกครองนำเขากลับมาพร้อมกับบ่นกับทางโรงเรียนว่า เด็กกินอาหารจุมาก. *เรย์มอนด์*จึงวาดภาพขึ้นใหม่ แสดงดวงอาทิตย์ใบหน้าบูดเบี้ยวมีเบ้าตากลวงโบ๋ ออกลักษณะหวาดกลัว และช่องปากที่เคยแย้มยิ้มถูกแทนที่ด้วยฟันที่ขบแน่น (รูปที่ ๕). เมื่อ*เรย์มอนด์*กลับไปบ้านอีกเป็นครั้งที่ ๒ อยู่เพียงระยะสั้นๆ. กลับมาคราวนี้เขาวาดภาพดวงอาทิตย์หน้าถมึงทึง ปากและฟันบิดเบี้ยวผิดธรรมชาติ. เส้นวงรีระหว่างดวงตาสีน้ำเงินเข้มทำให้นึกถึง “ดวงตาดวงที่ ๓” ที่พบบ่อยในงานศิลปะของผู้ป่วยโรคจิตเภท. เห็นได้ชัดว่าสภาพแวดล้อมที่ชวนทะนุถนอมในโรงเรียนได้ทำให้เกิดภาพปากที่อ่อนโยน (รูปที่ ๔) แต่เมื่อกลับจากบ้านผู้ปกครอง เขากลับนำลักษณะการทำลายล้างและความก้าวร้าวของปากออกมา.

เด็กชาย*คลัยด์*อายุ ๑๐ ปี ในจิตใจสิงด้วยฝันร้าย ถูกนำมาเข้าเรียนที่โรงเรียนวิลท์วิย์คต์เพราะความเสเพล หนีโรงเรียนและนิสัยลักเล็กขโมยน้อย. ตอนที่เขาออกจากบ้าน มารดาได้บอกว่าเขาจะไม่ได้พบเธอที่มีชีวิตอีก เธอเสียชีวิตหลังจากเขาออกจากบ้านไม่นาน. ในช่วงศิลปกรรมบำบัด คลัยด์วาดใบหน้าสัตว์ประหลาดขนาดใหญ่จำนวนมาก. ต่อมาเมื่อปัญหาทางจิตของเขาได้ทุเลาลง การเขียนภาพสัตว์ประหลาดค่อยๆ น้อยลง เปิดทางให้กับพรสวรรค์สร้างจินตภาพศิวลึงค์.

*แม็ทธิว*และ*แฮร์รี่ย์*เป็นเด็กก่อนวัยรุ่นที่มีพรสวรรค์. งานศิลปะส่วนใหญ่ของพวกเขาเกี่ยวกับลัทธิศิวะลึงค์ มีรายละเอียด หลากหลายไปด้วยเรื่องผจญภัย. เป็นครั้งคราวที่เขาแต่ละคนได้ผลิตหน้ากากใบหน้าสัตว์ประหลาดขนาดใหญ่ที่สวยงามแบบคนยุคป่าเถื่อน. เด็กทั้งสองคนเติบโตขึ้นจากการชุบเลี้ยงของแม่ที่เป็นโรคจิตเภทหวาดระแวง ทำให้ปรับตัวเข้ากับอาการของแม่ และได้ดูดซับอาการเจ็บป่วยบางอย่างไว้. ใบหน้าสัตว์ประหลาดน่าจะสะท้อนพฤติกรรมสัตว์ร้ายของแม่. ภาพเขียนสัตว์ประหลาดของพวกเขาเป็นตัวอย่างการป้องกันที่แสดงต่อผู้ก้าวร้าว. กลวิธานเดียวกันนี้เกิดขึ้นทำนองเดียวกับใบหน้าดวงอาทิตย์สัตว์ประหลาดของ*เรย์มอนด์* และใบหน้าฝันร้ายของ*คลัยด์*. ตัวอย่างเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ของการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบมากเกิน เพื่อทำลักษณะใบหน้าให้เป็นภาพที่ประหลาดผิดปรกติ.

ฟรานซ์ ซาเวอร์ เมสเสอร์ส์ชมิดต์

เมื่อเปรียบเทียบภาพสัตว์ประหลาดของเด็กกับ “ศีรษะเอกลักษณ์” ของนักประติมากรรม*ฟรานซ์ ซาเวอร์ เมสเสอร์ส์ชมิดต์* (พ.ศ. ๒๒๗๙- ๒๓๒๖) ที่ป่วยทางจิต. เขาได้ผลิต “ศีรษะเอกลักษณ์” ตามรูปแบบบารอคเหมือนจริงมากกว่า ๖๐ ชิ้น. *ศริส* นักจิตวิเคราะห์ ได้เสนอว่าการแสดงออกทางใบหน้าเป็นแบบการปกป้อง แต่ด้วยเหตุผลไม่สู้หนักแน่นนักว่าเป็นการแสดงออกที่สมจริง. *ศริส*เปิดเผยว่า*เมสเสอร์ส์ชมิดต์* มีนิสัยชอบขมวดคิ้วทำหน้าบึ้งต่อหน้ากระจกเงา และใช้มันเป็นแบบผลิตประติมากรรม. การทำหน้านิ่วคิ้วขมวดตีสีหน้าขมึงทึงอ้างว่าเป็นการต่อต้านปีศาจร้ายที่จ้องประหัตประหารเขา.

ทั้งๆ ที่อยู่ในสภาพถดถอย, *เมสเสอร์ส์ชมิดต์*ไม่เคยละทิ้งประติมากรรมรูปแบบเหมือนจริง ลักษณะบิดเบี้ยว บางครั้งมีกายวิภาคที่เกินมนุษย์จะเป็นได้. บรรดารูปปั้นศีรษะทั้งหมดเข้าได้กับศิลปะบารอคช่วงปลาย ที่แสดงในนิทรรศการกับผู้ร่วมสมัย.

สำหรับความเข้าใจของนักศิลปกรรมบำบัด การกระทำที่ไม่ผ่อนปรนและการรวมกันของความเหมือนจริงกับความพิลึกกึกกือในศิลปกรรมของ*เมสเสอร์ส์ชมิดต์*เป็นเสมือนสิ่งปัดเป่าที่มีความงดงามยิ่ง. นอกเหนือไปจากความรู้สึกอึดอัดที่ศิลปะผู้ป่วยโรคจิตมักสำแดงออกมา ลีลารูปแบบที่ยึดมั่นในความเหมือนจริงได้ฝ่าฝืนกับเนื้อหาอารมณ์ของงานศิลปะ. แต่การที่ประติมากรรมของ*เมสเสอร์ส์ชมิดต์*ธำรงความเหมือนจริงไว้ นับว่าเป็นตัวอย่างที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างสัญญาณทางใบหน้ากับภาพกระจกเงา.

วิจารณ์

นอกจากดวงอาทิตย์ยิ้มของ*เรย์มอนด์* (รูปที่ ๔) ลักษณะ

ก้าวร้าวปรากฏในทุกตัวอย่างที่นำเสนอ. ดวงอาทิตย์, หน้าสัตว์ประหลาด และประติมากรรมหน้าถมึงทึงสะท้อนถึงระยะชีวิตของทารกที่เริ่มแยกแยะมารดา ขณะที่จิตประสาทยังด้อยความสามารถสะท้อนกลับ และขณะที่แนวคิดแห่งเหตุและผลยังไม่เกิดขึ้น. นี่คือโลกทัศน์ที่กระบวนการทางจิตถูกครอบงำโดยกลวิธานป้าเถื่อนที่ถ่ายทอดการติดต่อทางอารมณ์ โดยการผสมผสานตนเองกับผู้อื่น ในขณะที่กระบวนการใช้ปากและความคิดป่าเถื่อนโดดเด่นครอบงำ.

ในช่วงศิลปกรรมบำบัดการปรากฏของภาพเหล่านั้นสามารถใช้เป็นเบาะแสธรรมชาติของประสบการณ์ที่ผู้ป่วยกำลังต่อสู้อยู่ ซึ่งเป็นตัวช่วยในการบำบัด. แต่ไม่ได้หมายถึงปัจเจกบุคคลที่ผลิตศิลปะชนิดนี้, ไม่ว่าจะเป็นศิลปินที่ทำงานในสังคมที่ด้อยความเจริญ หรือเด็กร่วมสมัยหรือผู้ใหญ่, ต้องถูกพันธนาการไว้ในช่วงรับการติดต่อทางความคิดหรือความรู้สึก, แต่อาจหมายความว่าพวกเขากำลังผจญกับวัสดุจำเพาะที่แผ่ซ่านในระยะพัฒนาการนี้. *ศริส*ได้วินิจฉัยอย่างน่าเชื่อกรณี *เมสเสอร์ส์ชมิดต์* ถึงความกลัวของการทะลุทะลวงปากและทวารหนัก เช่นเดียวกับการป้องกันในระยะการใช้ปาก ที่แสดงโดยประติมากรรมปากไร้ฟัน, ปากที่ฟันขบแน่น, หรือปากอ้าเห็นลิ้นและฟัน.

ดูเหมือนว่า*เรย์มอนด์*ยึดติดกับการแสดงด้วยปาก และดวงอาทิตย์ที่เป็นตัวแทนเขา รวมประสานเข้ากับดวงอาทิตย์พ่อแม่ เป็นการรวมกันที่ดูอ่อนโยนในตอนแรก แต่ได้เพิ่มความร้ายขึ้นในภาพใหม่. เด็กอีกสองคนทำงานในระดับศิวลึงค์และบรรลุความเป็นตัวตนได้บ้าง.

*แม็ทธิว*และ*แฮร์รี่ย์* ควบคุมการวาดภาพสัตว์ประหลาดได้ เนื่องจากในขณะที่เขาทำงานกับภาพเหล่านั้น ได้เกิดความรู้สึกมีอำนาจเหนือและความสามารถปลดปล่อย. ภาพเหล่านั้นมีความคล้ายหน้ากากคนยุคป่าเถื่อนอย่างน่าพิศวง ทั้งๆ ที่เด็กทั้งคู่ไม่เคยศึกษาหรือมีโอกาสคัดลอกภาพศิลปะเหล่านั้น และในขณะที่กำลังเขียนภาพก็ไม่มีตัวอย่างเลย, จึงอนุมานว่าน่าจะมีกลวิธานทางจิตส่งผลด้านคุณภาพเกี่ยวเนื่องกัน. ความคิดที่ให้ดวงอาทิตย์แทนใบหน้ามนุษย์ เช่นเดียวกับความคิดของใบหน้าปีศาจรูปลักษณ์ที่บิดเบี้ยวอย่างมากและลงสีสันที่ไม่เป็นจริงนั้นเป็นค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ปูพื้นความคิดดัดแปลงในแต่ละบุคคล.

จึงอนุมานว่ามีความเชื่อมโยงในสัญญาณทางใบหน้ากับ

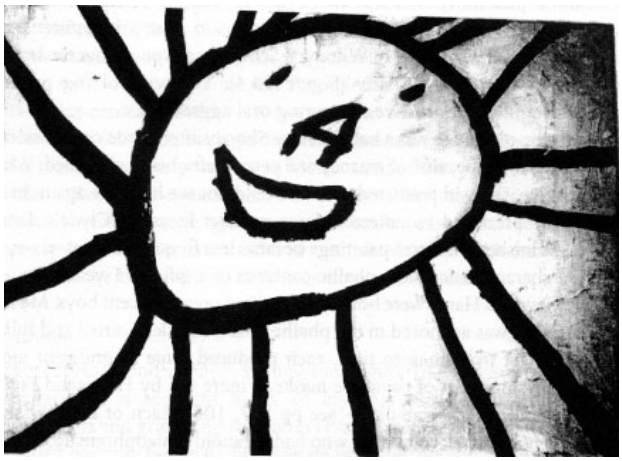

รูปที่ ๔ ดวงอาทิตย์ที่หน้ายิ้มแย้มแจ่มใส

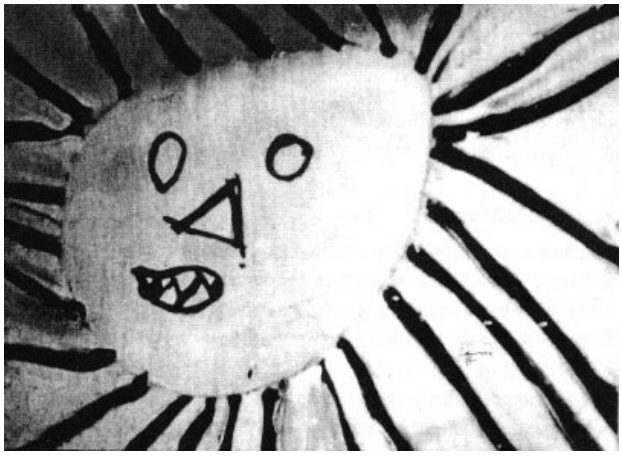

รูปที่ ๕ ดวงอาทิตย์ดวงใหม่หลังจาก*เรย์มอนด์*กลับไปอยู่บ้าน

หน้ากากคนยุคป่าเถื่อนและใบหน้าสัตว์ประหลาดที่พบในศิลปกรรมบำบัด, และในระยะภาพกระจกเงานั้นก่อให้เกิดปรากฏการณ์ แต่ยังไม่สามารถอธิบายถึงคุณภาพของงานศิลปะเหล่านี้ เพราะไม่ว่าใบหน้าของแม่จะมีอำนาจมากเพียงใดก็ไม่สามารถทำให้เกิดลักษณะแบบที่พบเห็นได้. ประสบการณ์จริงอาจเป็นเหตุผลของความพอใจในงานเหล่านี้ แต่ไม่ใช่เรื่องคุณภาพ.

เอกลักษณ์เหล่านี้มีแนวโน้มที่จะสร้างสรรรูปทรงสัณฐานเหนือธรรมดา โดยการเสริมเพิ่มลักษณะให้มากเกิน เพื่อให้การตอบสนองแต่กำเนิดคงอยู่ต่อไป. ถ้าการส่งสัญญาณทางใบหน้าเป็นแต่กำเนิด ตาและคิ้ว, ปากและฟัน และฟอนผมเหนือหน้าผากก็น่าจะเป็นลักษณะที่คัดเลือกสำหรับการสร้างสิ่งเหนือธรรมดา. แนวโน้มทั่วไปที่ชอบเลือกลักษณะ

ใบหน้าเหล่านี้อาจอธิบายความคล้ายระหว่างหน้ากากคนยุคป่าเถื่อนกับการสร้างสัตว์ประหลาดที่พบในศิลปกรรมบำบัด. สิ่งแตกต่างหลากหลายที่พบในรูปแบบหน้ากากและสัตว์ประหลาดพิสูจน์ถึงเสรีภาพในการประดิษฐ์คิดค้นที่ไม่ปรากฏในสิ่งมีชีวิตชนิดพันธุ์อื่น. รูปพรรณสัณฐานใหม่สามารถทำให้สมบูรณ์ได้โดยชนิดพันธุ์ชั้นต่ำกว่าก็ต้องผ่านวิวัฒนาการเป็นชนิดพันธุ์ใหม่และชนิดพันธุ์ย่อย.

คำถามและข้อสังเกต

คำถามว่าการสะท้อนเรื่องราวความคิดที่วกไปวนมาบนเนื้อหาสาระด้านพฤติกรรมสัตว์, สภาพทารก, วิจิตรศิลป์, และศิลปะของเด็กและผู้ใหญ่ที่ได้รับผลกระทบทางจิตใจได้นำเราไปที่ไหน, หรือว่าความพึงพอใจในความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นเป็นเพียงรางวัลเท่านั้น, หรือว่าความคิดที่นำเสนอเหล่านี้สามารถนำไปสู่งานวิจัยต่อไป หรือช่วยในการปฏิบัติศิลปกรรมบำบัด.

การสะท้อนความคิดที่เริ่มต้นขึ้นด้วยจิตวิญญาณในการสอบถามที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียและไร้เป้าหมายเชิงปฏิบัติ, แต่ด้วยความคิดว่าความเข้าใจด้านทฤษฎีที่เพิ่มขึ้น จะนำไปสู่การประยุกต์ปฏิบัติได้. ความเข้าใจถึงการเกี่ยวโยงกันระหว่างองค์ประกอบเฉพาะอาณาเขตพื้นที่ กับองค์ประกอบประเภทแต่กำเนิดหรือจากวัฒนธรรมในทัศนศิลป์ อาจเพาะก่อลำดับในการจัดหน้าที่แผนความคิดที่เสมือนภาชนะบรรจุความหมายแต่ละอย่าง. นักศิลปกรรมบำบัดมีความอดทนต่อความต้องการกระทำซ้ำซากเพิ่มขึ้น. พวกที่ต่อต้านต้นแบบซ้ำซ้อนมีแนวโน้มที่จะมองข้ามความปราถนาดีสำหรับความเป็นระเบียบและการวางตัวให้เหมาะที่ฝังแน่นอยู่ในความพยายามด้านพยาธิสภาพ. ยุทธศาสตร์แก้ไขอาจใช้การจัดการที่ยืดหยุ่นกว่าทดแทนวิธีต้นแบบที่หมดทาง. การสลายแผนความคิดเพื่อการทดลองที่ไม่ถูกจำกัดต้องทำด้วยความระมัดระวัง.

ความต้องการที่สมบูรณ์สำหรับพื้นที่ส่วนตัวและการทำให้มั่นใจที่แผ่ออกมาจากแต่ละอาณาเขตพื้นที่ อาจทำให้เกิดการปลดปล่อยโรคและสร้างพฤติกรรมปกป้องตัวเอง. ความต้องการอาจถูกมองข้ามเมื่อความพยายามของนักศิลปกรรมบำบัดเอนเอียงไปทางการสนับสนุนสังคมโดยยุทธศาสตร์จากประสบการณ์ เช่น การบุกรุกพื้นที่แต่ละแห่ง.

นักศิลปกรรมบำบัดที่ยึดแนวความคิดของ*คาร์ล*จุงอาจเห็นด้วยกับความคิดของ*ฟรอยด์*ที่คล้อยตามจุงว่ารูปทรงสัณฐานบางอย่าง เช่น วงกลมและรายละเอียดต่างๆ มีนัยสำคัญเป็นสากล, สมมุติฐานเกี่ยวกับพลังบำบัดในสัญลักษณ์แห่งตัวตนนั้นได้รับการสนับสนุนด้วยข้อสมมุติว่าการเสาะหาห้วนมมารดาของทารกเป็นสัญชาตญานความกระหายหิวติดตัวมาแต่กำเนิดเพื่อไฝ่หาสัญญานรูปร่างที่กำหนด. *คาร์ล*จุงสร้างแนวคิดแบบไร้สำนึกสั่งสม และแม่พิมพ์ ก่อนมีสาขาพฤติกรรมวิทยา แต่เขาไม่ได้แยกแยะระหว่างกลวิธานแต่กำเนิดกับการขยายความทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง; ซึ่งด้วยความรู้ความเข้าใจในปัจจุบันแนวคิดของจุงส่วนใหญ่สามารถแยกแยะได้. การปฏิบัติเหนือสติสัมปชัญญะเป็นเรื่องของมนุษย์ ประกอบด้วยพื้นที่ของจิตไร้สำนึกที่แตกต่างชัดเจนจากการไร้สำนึกจากการเก็บกด. สัญญาณแต่กำเนิดอาจแยกแยะได้จากการสร้างวัฒนธรรมที่เกือบคล้ายว่าได้สืบทอดมาแต่กำเนิดจากประวัติที่ยาวนานและการแผ่กระจายที่กว้างขวาง แต่ก็เป็นการคงอยู่ของการเกิดสัญลักษณ์. ความแตกต่างชัดเจนเช่นนั้นมีคุณค่าในงานบำบัด.

ความคิดที่เกี่ยวกับหน้าที่ของสัญลักษณ์การมองเห็นทางศิลปะและในศิลปกรรมบำบัดที่กล่าวมานี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ทั้งหมด มีเพียงกลุ่มเดียวที่นำเสนอสาระใหม่ ซึ่งความคิดเหล่านั้นอาศัยฐานความเข้าใจว่ากิจกรรมทางจิตก่อนเป็นตัวตนมีอิทธิพลอย่างต่อเนื่องต่อการทำงานของจิตมนุษย์ เป็นที่ยอมรับในหลายสาขาวิชา. ดังนั้น แนวคิดของการส่งสัญญาณจำเพาะในกายได้นำเสนอและตามด้วยแนวคิดของวัตถุและการตอบสนองเหนือธรรมดา นำไปสู่ความคิดที่ว่าอิทธิพลชักจูงของศิลปะอาจมีกำเนิดจากปรากฏการณ์เหนือธรรมดา.

สัญญาณเรียบง่ายที่เกิดขึ้นภายในชนิดพันธุ์สังคมต่างๆ สามารถปลดปล่อยพฤติกรรมสำคัญ, ซึ่งสัญญาณเหล่านี้ทำการควบคุมการเชื่อฟังอัตโนมัติ เช่น ท่าทางอ่อนข้อของหมาป่า. กลวิธานปฏิกิริยาแต่กำเนิดเช่นนั้นมีอยู่ในมนุษย์ โดยมีหลักฐานจากการยิ้มตอบสนอง และการส่งสัญญาณทางสีหน้าทารก.

ความเชื่อที่ไม่สามารถขจัดได้คือประสิทธิผลมหัศจรรย์ของสัญญาณ, ท่าทาง และพิธีกรรมบางอย่างที่เข้าใจว่าเป็นการแสดงออกจากประสบการณ์จริง, เช่นเดียวกับที่มนุษย์ทุกคนได้มีประสบการณ์รับรู้พลังกลวิธานปฏิกิริยาแต่กำเนิดตั้งแต่ในวัยทารก. ความเข้าใจนี้น่าจะช่วยทำให้ทนได้ต่อความกลัวที่ไร้เหตุผล, ความคาดหวัง และการป้องกันตัวของผู้ป่วยและผู้บำบัดเองด้วย.

การทราบถึงอิทธิพลของกลวิธานแต่กำเนิดช่วยกระตุ้นการค้นหาสัญญาณเหนือสัญลักษณ์แห่งตัวตน และสัญลักษณ์ทางเพศต่างๆ. รูปทรงสัณฐานเรียบง่ายอื่นๆ เช่น สามเหลี่ยม, สี่เหลี่ยมจัตุรัส, ไม้กางเขน และขดเกลียว, อาจมีคุณค่าเชิงสัญญาณแต่กำเนิด เช่นเดียวกับการแสดงออกทางสีหน้า.

ขอย้ำอีกครั้งว่าบทความนี้เสนอเพียงการสะท้อนต่างๆ ที่อาจช่วยก่อความคิดให้เกิดแนวทางการวิจัย, ช่วยการเริ่มต้นการเป็นบุคคลแห่งความคิด โดยอาศัยพื้นอารมณ์และการฝึกฝน.

จากผู้แปล: **ภาษาอังกฤษบทความนี้อ่านทำความเข้าใจยากมาก ยากกว่าบทอื่นๆ ทั้งหมด เพราะไม่เพียงเป็นปรัชญาจิตวิทยาที่ลำลึกยากเกินเข้าใจ ลีลาการเขียนทำให้ตีความยาก อาจผิดพลาดได้สำหรับผู้แปลมือใหม่ ต้องขออภัยหากพบความไม่ถูกต้อง ผู้แปลยินดีรับคำแนะนำ.**

Abstract

Reflection on the Evolution of Human Perception Based on the Visual Arts and the Visual Products of Art Therapy

Lertsiri Bovornkitti*

**Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Bangkok 10110*

This paper is an edited, transcribed version of the 14th chapter of Edith Kramer's book entitled *Art as Therapy*, published by Athenaeum Press, Gateshead, Tyne and Wear, Great Britain; 2000; the author reflected on concepts with regard to the evolution of human perceptions, as well as of samples from mentally ill patients, for a greater understanding of the visual arts and the visual products of art therapy. Ideas represented through the combined theoretical study of etiology and psychoanalysis encompassing supernormal configurations, the signal, symbol and recall of visual objects; and the innate response were developed for the broader understanding of mental processes and human behavior.

Key words: **art therapy, human perception, visual arts, visual productions**